

BOOKTEGI

Euskal literatura denon eskura

booktegi.eus

LE KORE RE

ZENBAKI HONETAN

ITU banda:

Mikele Landa Eiguren, Jon Gurrutxaga
Urbietia, Alazne Arruti Bengoetxea, Paul
Beitia Ariznabarreta, Garazi Mugarza
Markina, Itziar Ugarte Irizar, Martin Bidaur

Konplizeak:

Lurdes Ondaro Mallea, Amaïur B. Blasco,
Telmo Irureta, Iosune de Goñi, Asier Alcedo,
Olatz Salvador, Martin Murueta Torre, Marion
Etxezaharreta Legrand, Eider Perez, Myriam
Garzia, Gabriel Errekabide, Ferrando
Xanpun, Antontzin Ostrikkoa, Ander Lizartza,
Ane Zubeldia Magriñe, Robert Cohen

LEKORE aldizkaria

www.lekore.eus

Zuzendaria: Jane Iturbe
Editorea eta argitaratzailea: ITU banda

Azaleko eta barneko argazkiak:

Mikele Landa Eiguren

Diseinua eta maketazioa:

Mariñe Arbeo Astigarraga
Malen Amenabar Larrañaga

Inprimaketa:.
Antza S.A.L.
www.antza.eus

© ITU banda literatura taldea
Azpeitia, 2017ko apirila

Lege Gordailua: SS-1691-2016
ISSN 2530-7053

cc-by-sa Creative Commons
Aitortu Partekatu

<http://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>

EDITURIALA	5/
Mihiak <i>Lurdes Ondaro Mallea</i> (POESIA)	7/
ITZULPENA: Ero esaten didate <i>Zadie Smith</i> (<i>Paul Beitia Ariznabarretak itzulita</i>)	9/
ELKARRIZKETA: Testurak <i>Alazne Arruti Bengoetxea</i>	14/
Mila Bisai <i>Amaiur B. Blasco</i> (POESIA)	19/
Oroitzapenetatik <i>Telmo Irureta</i> (FIKZIOA)	22/
Berri berriak (NOTIZIAK)	23/
Isiluneak <i>Iosune de Goñi</i> (POESIA)	25/
Lurtar Lurgabeak <i>Asier Alcedo</i> (FIKZIOA)	27/
Korapilatzen <i>Olatz Salvador</i> (POESIA)	28/
ITZULPENA: Lichtenbergen Aforismoak (<i>Martin</i> <i>Murueta Torre</i>)	29/
Ezkutuko Poemak <i>Marion Etxezaharreta Legrand</i> (POESIA)	33/

- /38 Elkarrekin kritikatzeko ordua *P&M*
- /41 ERRESEINAK
- /44 Gezurdura *Eider Perez* (FIKZIOA)
- /45 Alizia Espiluaren Bestaldean *Myriam Garzia* (FIKZIOA)
- /49 Trenean, Metroan, Geltokian *Gabriel Errekabide* (POESIA)
- /51 ELKARRIZKETA: Kevin Heredia
- /57 Madrilgo postalak *Ferrando Xanpun eta Antontzin Ostrikoa* (POESIA ETA FIKZIOA)
- /63 Berlin *Alazne Arruti Bengoetxea* (KRONIKA)
- /67 Gaur bai. Morboa. Nola Itxoin. *Ander Lizartza* (FIKZIOA)
- /69 Jolas Bat baino ez II, *Ane Zubeldia Magriñe eta Robert Cohen* (POESIA)
- /71 Zeru Gorria *Lurdes Ondaro Mallea* (FIKZIOA)
- /74 Txokolate beltzaren onurak *Eider Perez* (POESIA)

SEPARATA: “Joan” *Itziar Ugarte Irizar*

E, hiru diala!

Hiru omen dira: Aita, Semea eta Izpiritu Santua. Hiru ziren: Ona, Zatarra eta Gaiztoa. Atxaga parafraseatuz: hiru dira Gu Ta Gutarrakeko Txurruren buruan atzera eta aurrera dabiltzan lentejak.

Hiru dira ETBren kateak (tira, lau, eta, bueno, Sat ere ahaztu zaigu). Hiru dira txerrikumeak. Hiru dira zorte gabeko hirustaren hostoak. Hiru (benetako) euskal probintziyak. Hiru dira kolore primarioak. Hiru ziren Jonas Brothers-ak. Hiru dira Dama-txoak. Zenbat hanka dauzka Xantiagoren hiru hankako zaldiak? Hiru ziren Dumasen mosketa-riak. Hiru dira Txakur Gorriak. Hiru dira Khaleesi-ren herensugeak. Hiru kabitzen dira bi kabitzen diren tokian.

Hiru dira ITUren hizkiak. Hiru Neptunoren sardearen hortzak. Hiru dira Berriako Hirudia idazten dutenak. Hiru dira Martinek edaten dituen kubatak; lehenak. Hiru dira Alazek gainditutako azterketak. Hiru dira Paulen biboteko ileak. Hiru dira Mikelek azalean dituen tatuajeak. Hiru, Gurruri Madrilen gelditzen zaizkion hilabeteak. Egunero hiru aldiz esan ohi du Garazik: "Utzi drogak eta ekin herri kirolari!" Hiru dira Itzik Kaluseren diska ordaintzeko jarri zituen euroak.

Hiru dira Editurial honetako txiste onak. Hiru lerro ditu haikuak. Hiru dira Karamazov anaiak. Txekhoven Hiru Ahizpak. Hiru tigre tristek, garia datragate gari-soroan. Eta LEKOREn hirugarren zenbakia da eskuetan daukazun hau. Ea hirugarren orrira heltzerako ez zaren nekatzen. Nahiz eta, bueno, ez epaitu aldizkari bat bere editurialarengatik. Testu hau mortadela bada barruan aurkituko duzuna hirugiharra da.

M I H I A K

Lurdes Ondaro Mallea

Mihiak ebaki beharko lirateke
eta ea euren kabuz mugitzen diren ikusi.
Imajinatzen dituzu mihiak
hizketan arbola puntetan?
Kantatzen badute utzi eta bestela

Mihi ebakiak xerratan moztu beharko lirateke
Eta xerren lodieran beren historia
eta esan duten hitz bakoitza irakurri
arbolen enbor eta harkaitzetan bezala

Eta alferrikako hitzak badira
belarriak itxi
eta xerrak birziklatzera bota.

ERO ESATEN DIDATE

Zadie Smith

Itzulpena: Paul Beitia Ariznabarreta

Tira, noski ez haizela inora joaten jantzita joan ezean, ez garaiotan. Ezin inortxori utzi neskato hautsi, alferrik galdu harekin nahas hazaten: Eleanora Fagan harekin. Ez. Ez bego nahasmenik. Ez ikusleengan, ezta hire gizon zaharrarengan ere, ez *maître d'* arengan, ez platoko nagusiarengan, ez polizia putarengan eta ez I.R.S. putako agente putengan. Hik beti daukan heure animaila-larrua, presente eta egoki, heure sorbaldeetatik halaxe zintziilik. *Take back your mink, take back your pearls*. Baina hik ez dun kanta hura abesten, ez zagon hire tonuan. Utzion abesten beste neskaren bati. Tergalezko etxeko mantalarekin Broadway zeharkatzen ari denean ere poliziak irribarre egiten dion motakoren bati. Hik ez daukan halako luxurik. Gainera, maite dun bisoi-larru hori! Gauzak behar duten tokian jartzen ditin. Izan ere –nahiz asko ez diren konturatu–, ez dun soilik jada ez dagoela Eleanorarik, Billierik ere ez zagon. Lady Day soilik zagon. Kaiman-larruzko poltsak, diamante eder eta lodiko hiru ilara hire eskuturrean; ez zion axolarik arratsaldeko hirurak izateak. Arrautza bat egosten dun twinset a eta perlak jantzita.

Newarken gotortu hinduten engaiamenduak iraun bitartean, eta egun batez atezainaren emazteak esan zinan: *Ezin duzu New York gehiago jasan, beraz, e? Zer axola du? Niretzako, beti izan zara andereño bat*. Italiarra dun. Ulertzen din. Ez dinat epaitzen. Dio: *Nik zainduko zaitut. Zure ama izango naiz*. Jainkoak zain dezala, baina hire alaba-egunak amaitu ditun. Eta neska nerabe gozo eta galdu batzuek, igandea balitz bezain alai, gelditzen bahaute 110.ean, esateko zein ondo jardun hintzen Carnegie Hall-en, zein ondo jardun hintzen “The Tonight Show” programan, saia hadi gogor asperdura ez erakusten, atera ezan perlaz apaindutako heure tabako-kaxa eta emaien zigarro bat. Eguneko hogezi zigarro behintzat ematen dizkien besteei, neska. Guztia ematen dun, jaulki egiten dun, itsasora doan errekek ura nola: maitasuna, musika, dirua, zigarroak. Denek nahi ditin hik daukanana; eta normalean hartzen uzten dien. Batzuetan heure bisoi-larruzko bufanda gordetzeko egin dezakenan onena dun.

Kontua ez dun, zehazki, ez ditunala beste emakumeak gustuko, mesfidatia haizela baizik. Eta beraiek ere mesfidantza itzultzen dinате hiri. Ez dun harritzekoa, egia esan. Neska hauetako gehienak beste mundu batean bizi ditun. Egon haiz inoiz mundu hartan, baina hura ez dun hire etxea. Laster haiz berriro errepidean. Bitartean, bigiratzen haute eta ikusten ez daukanala inolako loturarik –ezta ezkondata hagoenean ere–, airean flotatzen ikusten haute, inork ez dinala esaten noiz etxeratu tabernatik, eta ez daukanala inor sehaskan negarrez hik besotan noiz hartu eta lo-kanta bat abestuko zain. Ez, ez din inork esaten nor ikusi edo nora joan, eta esanez gero, ez dien zertan

entzun, ezta matraileko bat jasotzen dunanean ere. Hori bai, hirekin elkartzen ditunan emakume horiek? Ez zakiten zer egin horrekin. Ez zakiten zer egin haurtxo bedeinkatuarekin, bere buruari zor zaion neskarekin, klarinetejolearekin edanean gera daitekeenarekin, harik eta periodiko-banatzaileak ailegatu arte. Eta agian tipa horietakoren bat klarinetejolearen **emaztea** da. Eta agian haur bat daukate eta hesi zuridun etxe bat eta asunto hori guztia. Noski mesfidatia dela, beraz. Uler dezaken hori. Jakina.

Eta hi beti izan haiz... Zera; nola esan? Gizonzalea? Gizonak erakartzen ditun, mota guztietako gizonak, eta ez bistako arrazoiengatik soilik. Hire neska-lagunik onenak ere gizonetzkoak ditun, badakin zer esan nahi dudana, taldetxo bat daukan gizon kuttun batzuek osatua, itxurak itxura higandik hain desberdinak ez direnak: haiek ere ez zaukaten inor egonkorrik bere etxera joateko. Beraz, gizon maitaleren batek bihotza apurtzen badin, edo aurpegia, heure taldetxo horretaz fida haiteke, gehienetan bederen, fida haiteke hagoen tokian hagoela etorriko direla, tabakoa eta alkohola ekarriko dinatela, eta aipatuko dutela Crawford andrea eta aipatuko Stanwyck andrea eta, edari-nahasketak eginez, esango dinatela benetan **behar** dunana txakur bat dela. Laztana, txakur bat behar dun. Ez ditene inoiz zalantzan jarri Lady Day haizenik; egia esateko, bazekiten Bera hintzela hik heuk jakin aurretik. Txakur bat ekartzen dun.

Emakumeak mesfidatiak ditun, gizon maitaleak etorri bezala joaten ditun eta gehienetan zain uzten haute, eta, egia hori zor, edari-nahasketak egiten dizkinate mutil kuttun horiek ere baditene zeozer nonbait sarri askotan. Baina hi ez hau beldurtzen edozein tokitan maitasuna bilatzeak. Bazen behin Tallulah izeneko neska zoro hura, eta baita beste andre batzuk ere, baina ezin zitekeen munduan hala bizi, garai hartan ez –edo hik ez huen modurik aurkitzen behintzat–, eta, bestela ere, andre haietako gehientsuenak kutxa bete igel baino eroago zeuden. Inor ez dun perfektua. Edo beste modu batera esanda, ez zagon mundu honetatik ihes egiterik. Eta batzuetan, ostiral gauetz, kantua isildu eta txaloak hiltzerakoan, ez dun gelditzen ez inor ez ezer egitekorik. Heure baitara itzultzen haiz. Backstage-a hustu egiten dun, baina oraindik tabernak zabalik zauden. Ez dun hizketarako umorerik.

Geroxeago, heure nezeserra irekiko dun eta mantso dantzatuko; baina, une horretantxe, eskertzen dun heure txakurtxoa alboan izatea. Baheukan zakur erraldoi eder bat aspaldi, baina mahaietatik betaurrekoak botatzen zizkinate beti, eta gero hil egin zitzaizkan, eta beraz orain aingerutxo hau daukan. Pepi. Txakurra tranparik ez, gezurrik ez. Txakurrek heure burua gogorarazten dinat: daukaten guztia ematen ditene, munduari zabal-zabalik zauden. Arrisku handia dun! Bada egiteko ezertxo ez eduki eta hire Pepi bezalako txakur txiki bati ostikada emango liokeenik. Eta hik badakin hori zer den. Txakurtxo hau eta hi? Ahizpak zarete. Non egon zara orain arte? Ipuin eta aldizkarietan agertzen diren txakur horiek bezalakoa dun, jabearen hilobi parean urteetan eta urteetan gelditzen diren horietakoa. Duela gutxi, ia iritsi hintzen horraino. Estratosferan barrena hembilen, batere gorputzik gabe, flotatzen, ia hantxe Jainkoarekin, zeruko ateeetatik zintzilik hangoen eta inork edo ezerk ezin hinduen itzularazi. Inozoren batek jo hinduen, beste inozoren batek gaseosa bota zina aurpegira; ezer ez. Gero txakur aingerutxo hark betzuloa miazkatu zina eta berriz lurreratu hintzen huraxe sentitze

bakarrik, eta handik hiru ordura oholtza gainean hengoen, eta kobratzen. Txakurrak onegiak ditun mundu honetarako.

Agian askok ez din jakingo, baina izeba, amabitxi, haur-zaintzaile zoragarria izan haiteke umorez bahago. Haur bat begizta dezaken gelaren bestaldean eta barre eginarazi. Abila behar din pertsonak! Gehienak ez ditun saiatsu ere egiten! Jendea haur nekatsuoi zer egin, zer pentsatu, zer esan, zer jan agintzen beti. Baina hik ez dien ezer eskatzen; hori dun hire sekretua. Haurrei barre eginaraztea gustuko duten gutxietakoa haiz hi. Eta maite haute horregatik, egon hadi seguru, izugarri maite haute, eta dena ondo joango balitz apur batez geratuko hintzateke, geratu eta haurrarekin jolastu, baina fakturak dauzkan ordaintzeko.

Are gehiago, behean, une honetan bertan, negozio-munduko bospasei tipo zauden, batzuk nahiko ondo ezagutzen ditun, besteak batere ez, batzuk ez ditun sekula santan ikusi, baina guztiak zauden hire faturekin lotuta modu batera edo bestera, eta esaten dinategi gehiegi axola ez bazain klubera lagundu nahiko hinduketela. Pare bat kale beherago baino ez zagon, baina bertara lagundu nahiko hindukete. Bazirudin norbaitek pentsatzen duela ez haizela hara iritsiko zera hauek gabe... Nola deitu? **Zaintzaile** hauek gabe. Bazirudin norbait arduratuta dagoela. Baina zaintzaileekin edo gabe iritsiko haiz hara, beti iristen haiz, eta beti hago han garaiz, saihestu ezin daitezkeen salbuespenezko gauzak gertatzen diren salbuespen horietan salbu. Edonola ere, ahoa irekitzen dunanean dena barkatzen zain. Heure buruari ere barkatzen dion. Salbuespen bat haizelako, eta salbuespenak egin beharra dagoelako. Eta gauza ez al dun emakume bat oholtzara edonoiz igotzen dela ere beti igotzen dela garaiz?

Ileak denbora behar din, aurpegiak gehiago. Guztia dun lana, guztia dun armadura moduko bat. Argaldu egin hintzen duela denboraldi bat eta batzuek ez ditun gustuko, batek hil maskara egiptoar baten antza dunala ere esan zinan. Eta zer! Hik jantzi egiten dun, heurea dun-eta. Ezpain handi gorriak eta orain koleta berri hori jauzika –gardenia-loreak bukatu ditun, gardenia-loreak Billierenak zitunan–, eta inork galdetzen badin zehazki nondik datorren ile-kiribil luze berri hori, heure begiak harenetan iltzatuko ditun eta esango dun: **Tira, neuk daramat eta neurea beharko du izan**. Neure ilea da neure buru putaren gainean. Kontuz ipinia dago justu nire maskara ederraren inguruan, begira! Badakinalako denak zuzenean berari begira daudela hik abestu bitartean, foko parean kokatzen dun nahita, heure hil maskara, badakinalako ezin dutela saihestu hire arima aurpegian bilatzea, senak esaten die hor bilatzeko. Aurpegia makillatzen dun babes gisara. Bekainak marrazten ditun, ezpainak definitu. Haien eta hire arteko muga dun. Bestela, aretoko guztiek pentsatuko liketen baimena daukatela hire eztarrian behera salto egin eta hire bihotza osorik jateko.

Jendeak galdetzen din: Nolakoa da hor goian egotea? Bihotza osorik jatea bezalakoa da. Ilunpean inortxo egongo ez balitz bezala da. Hiriko zerga-biltzaile eta andre zuri guztiek, beren larru dotoreak soinean, hire fraseatzeaz hitz egiten ditun eten-gabe –modan zagon hire fraseatzeaz hitz egitea–, baina besteentzat iraultza dena hirtzat zentzuzko gauzak esatea baino ez dun. Ellaganako errespetu osoz, Sarahga-

nako errespetu osoz, baina neska horiek abesteko ahoa irekitzen dutenero, tira, hiretzat Frigidaire etxetresna berri-berri bat irekiko balute bezala da. Hotzikara batek hartzen din gorputza. Hik ezin dun horrela egin. Ezta egingo ere. Jakina dun hiretzat ahotsak, musikalki, saxofoiak edo tronpetak edo pianoak besteko lana eskatzen duela. Ahots batek bere barruranzko bidea sentitu behar din. Nork ostia ez daki hori? Halere jende honek jakingo ez balu bezala jokutzen din, aldiro harritzen ditun. Ilunpean eserita geratzen ditun, martiniak edanez, beren bisoi-larru eta esmokin. Jendeak ez din ezer balio. Perlak janzen ditun eta zeken aurrera bota, gutxi gorabehera. Segun zein perla diren, halere, eta zein zeken. Pertsona orok ez din, adibidez, “Strange Fruit” ulertuko. Ez gauero. Irabazi egin behar ditin; irabazi, gau bakoitzeko esanahi bat hartzen duen hitza. Baten bati esan hion behin: ***Ulertuko eta estimatuko duen jendearentzat soilik abesten dut. Hau ez da maitasun kanta bat. Kanta honek oinazeaz eta bihozminaz hitz egiten du***. Hirurehun urte bihozmin! Abesten dunan gela bakoitza eliza moduko bat bihurtu beharko litzateke min hori guztia baretzeko. Eta halere jendeak beren mahaietatik oihukatzen dizkinate kanta-eskariak ***jukebox*** ostia bat bahintz bezala. Jendeak ez din ezer balio. Bestalde, “Strange Fruit” eta gero ez dun sekula ezer gehiago abesten. Huraxe da azken kanta kosta ahala kosta, eta noizbait kolokatuta bahago, eta lehen lerrokoek aberats eta inozo eta lelo itxura badaukate, baliteke hura izatea hire kanta bakarra. Eta eskertu egingo din! Nahiz eta ez den erraza ez haientzat entzuteko ezta hiretzat abesteko ere. Kanta hura abestean, zigortzaile gisa, gupidagabe gisa deskribatu haute. Tira, ez dun kanta hori bukatzen kanta bukatzen dunan arte. Inoiz ere ez dun bukatuko. Hark bukatuko hau hi lehenago.

Azken batean, jendeak ez din txakurrei edo haurrei edo heure burua esaldian barneratzeari buruzko ezer entzun nahi, ezta heure bihotza osorik jateari buruzko ezer ere: jendeak hi entzun nahi hau, hire kantetan agertzen haizen bezala. Ez ditin entzun nahi nola harritzen dunan heure burua, nolakoa dunan Jainkoak gidatua izatearen sentipena, hire eztarriko modulazioan zerbaitek salto egiten duenean, haur bat puxika haizatua eskuratu nahian nola, nahiz haur gehienek huts egin eta hik asmatu –bai, asmatu egiten dun ia espero gabe–, kasualitatezko nota batean lurreratuz, gehigarri perfektuan, sekula esaldi horretan jarri ez dunan nota batean, inork jarri ez duen nota batean, eta halere aldi berean entzun dezaken perfektua dela. Perfektua! Guztiz saihetsezina den zerbaiten soina din: Porter baino hobea dun, Gershwin baino hobea. Une batean guztiz eta osorik hobetu ditun haien bertsio originalak...

Ez, ez din sekula horretaz galdetzen. Datu hotz eta latzak nahi ditizten. Kantei buruzko galdera gogaikarriak egiten ditizten, ea hire buruan kanta bakoitza zein gizoni dagokion, eta apur bat serioagoak baditun agian galdetuko din Armstrongi edo Basieri edo Lesterri buruz. Sudurluze gaizki heziak baditun, jakin nahiko ditin edanak edo belarrak kanta haiek abestea gozoagoa ala gogorragoa egin ote zuen. Jakin nahiko ditin Estatu Batu hauetako gobernuarekin izandako liskarren berri. Jakin nahiko ditin publikoko jendea maite ala gorroto ote huen, soldata ordaindu zinan jende hori, soldata lapurtu zinan jendea, atxilotu hinduena gizon zuri batekin lagun egin hintzelako, prostituta izatearren kartzelatu hinduena, izatearren kartzelatu hinduena, eta hire ospitaleko gelari eraso egin ziona, justu amaieran, Jainkoarekin hizketan ari hintze-

la. Beti harritzen ditun musika irakurtzen ez dakinalako. Behin, ia esan huen –galdezka ari zen *Daily Newseko* tipo sudurluze bati–, ia-ia beragana jiratu eta esan hion: *Putakume hori: ni musika NAIZ* . Baina andereño batek ez din horrela hitz egiten eta, beraz, ez huen egin.

TESTURAK

Alazne Arruti Bengoetxea

Badira ezkutuan hasten diren proiektuak, guganaino heldu aurretik itzalpean hainbat pausu eman eta oraino ilusioz eta indarrez dirautenak. Testurak ahalduntzea helburu elkartzen hasitako emakume bertsolari talde zabal baten fruitua da. Hasiera batean, Emakumeen Etxeak saretzeko proposamenetik abiatu eta egun Euskal Herriko txoko ezberdinetaraino heldu dena. Ohiko bertso-saioetatik harago, emakume idazleen testuak dituzte abiapuntu eta urte luzeetan zehar gizonena soilik izandako plaza arrakalatzen dihardute ordutik. Usurbilen Martxoaren 10ean eskaini zuten emanaldiaren peskizan, halako talde anitza izaki, Ane Labaka eta Amaia Agirreren hitzak paperera ekarri ditugu ale honetan.

Kafetegi ondoko Eskola atarian gurasoen lokarrietatik ihesi dira haurrak. Ezpatarien txapelak esku izerdituetan, txokolate beroa airean eta super-heroien maskara zimurtuz beteta ez dauden eskuak gori daude. Noraeza da nagusi. Pailazo negartiak aurpegiko kolorea galdu du eta mediku batek “Emaiozu gogor eta akabatu” oihukatu du pareko batailako polizia gizagaixoaren armagabetzearen emozioz. Albotik igaro den emakumetxo indiarak paparreko umea babestuz bestaldera ihes egin du, bizkotxo luzexka plastikozko edalontzi mehean urtuaz.

Kolektibotasun izaerak zer eskaintzen du?

Ane. Emakume bertsolariek geroz eta talde identitate handiagoa dugu, gero eta gehiago elkartzen gara eta sare indartsuagoa osatzen dugu. Plazari begira, sekulako aukera izan da, beti diogun bezala, martxoak 8 eta azaroaren 25eko saioez gain, gainontzeko bertso-saioetan nekez topa daitezke 3 edo 4 emakume batera eta kasu honetan guztiz kontrakoa izan da.

Finean, plazan jarduteak espazio publiko bat okupatzea dakar berarekin, urte luzeetan zehar gizonena soilik izan den eremuan zut pausatzea. Hura deseraiki eta gustura aritzeko bidea topatzen diharduzue.

Amaia. Ideia gugandik sortu izanak, nahi dugun hori egituratzeko aukera eman digu. Gai-jartzaileak ere taldean bertan bilatzen hasi ginen nahiz eta gerora taldekoa ez den baten bat gonbidatu izan dugun. Eurak ere irrikaz egoten dira, ohiko saioetara ohituta daude eta maila onean jarduten duten arren badugu oraindik elkarren artean batu eta falta deneko konplizitate hori sumatzeko premia. Baita gizonetzkoen kasuan ere, plazara igotzean guztiok ibilbide berbera egin behar dugulako eta ez dutelako zertan euren lekua topatu.

A. Taldeaz gain, espazioa ere eroso izan da oso. Hasieratik izan ditu beste ezaugarri batzuk eta nolabait, ez gara epaituak izan.

Am. Formatu txikietan jardun dugu eta Emakumeen Etxeetan mainatuak sentitu gara oso. Ahalegin bat egiten ari diren unetik, geurea ere onartu

egiten dute eta hor elkartruke bat sortzen da. Konplizitatea. Ez da ez erruki begiradarik, ez exijentziarik eta aurrez bertsozale amorratuak ez ziren horiek gugana gerturatzen nabaritu ditugu. Eskaini dezakegunaren jakin-minez akaso eta eurak ere haien lekura datoz, ezagutzen dute ingurua eta ez dira hartzaile malguak.

Aurretik, sormen-egonaldietan kasu, izan duzue literatura eta bertsolaritza lotzeko joera eta hari horri tiraka garatu duzue ideia. Elkarren arteko hartu-emana, elkarrengandik elikatu eta edateko afizioa berezia da oso.

Am. Ohiko saioetan, testuetan oinarritzea ez dela erabat onartzen sumatu izan dut, inoiz ez naiz gure saioetan bezain eroso sentitu testu bat irakurtzerako orduan. Noiz edo noiz hasi izan naiz ipuinen batekin baina nahiz eta egun gai-jartzaileon figurak beste onarpen edo esanahi bat duen, bada protagonismo gehiegi hartzearekiko beldurra. Erabili izan ditut idazle, filosofo edota kazetariaren baten aipuak, baina gaiak boro-biltzeko soilik. Ez da berrikuntzarako tarte askorik eskaintzen, maila onenean ez bazabiltza behintzat. Baina, egia da, aldeztu aurretik abisua pasata bada ere, geroztik bi saio ohikoetan erabili izan ditudala testu luzeagoak.

Nolakoa izan da testuen hautaketa?

Am. Aurrez ez genuen ezer zehaztu. Hartu genitzakeen beste hizkuntzetatik eta itzuli, baina nire kasuan euskal idazleen testuak aukeratu ditut. Eta ez testuak soilik, noiz edo noiz erabili izan dugu historiako pasadizoren bat, Lasturko Miliarena

kasu. Gertaera historiko bat, abiapuntutzat. Testu laburren bat irakurtzekotan olerkietara jo izan ohi dugu baina Berriako testuak ere hartu izan ditut, izan bertsolari zein idazleenak. Baita nobela edota libururen bateko pasarteak ere. Nahiz eta testuingurutik at kokatu, hamar lerroko testu batek askorako eman dezake.

Testuak, nork bere egiten dituenean, testurak direla diozue.

Am. Kirmeni [Uriberi] irakurri nion, behin testu bat kaleratzen duzun unetik zeurea izateari uzten diola. Abeslarien kasuan bezalaxe, ziurrenik kantuak jada herriarenak direla esango duenik izango da eta zeurea ez den testu bat irakurtzeko modua, nekez izango da idatzi duenaren berbera.

A. Bakoitza bere interpretaziotik abiatzen da. Kasu askotan, aurrez sekula irakurri gabeko testu baten aurrean gaude. Entzuten dugun unetik egiten dugu testua geure.

Am. Esaldi bakoitzari ematen diozueneko indarraren eta tonuaren arabera asko aldatzen da egoera eta entzulearengana heltzen denean beste hainbeste. Bakoitzak norbere moduan jasoko du eta horren arabera hausnartuko du. Testu berberak, momentu goxo bat oroitarazi diezaioke bati, umorea albokoari edota niri drama.

Literatura eta horrenbestez bertsolaritza eraldaketarako tresnatzat hartu genitzake, Testurak da horren adibide. Ahalduntzea praktikan jartzeko balio izan dizuela diozue. Baina egituratze berri hori nola txertatu daiteke umore kode maskulinoa kontsumitzera ohituta dagoen

entzulerengan?

Am. Gaia aipatze hutsa, hau da, zu medikua zarela eta emakumea zarela azpimarratzea bera, badirudi errebindikazio modu bat dela. Hori aipatze hutsak erreakzio bat sortzen du. Oraindik bada betiko leloarekin gatzela pentsatzen eta adierazten duenik. Baina guk ahalegin hori egin egin behar dugu. Gure saioetan, bestalde, ez dugu halako eginbeharririk sentitu. Badakigu nora goazen, konplexurik gabe kantatzera gatz, guretik eta beldurrik gabe eta publikoak ere hori nahi du. Hori aditzera dator. Kode berean aritu gaitezkeeneko eta elkarrekin partekatzen dugun leku bakarrenetarikoa baita.

A. Geure artean esan izan dugu, erosotasun gune honetatik kanpo oihana dagoela. Izugarri gustatzen zait definizioa. Beharrezkoa da teorigatetik abiatzea oinarri baten bila, baina orain kantuan ari gara eta nire ustez hortik etorriko da aldaketa. Batzetik, elkarrekin kantatzetik eta pixkanakako esperimentaziotik, aritzetik.

Am. Oraindik hanka puntetan gabilta zenbait gaiekin, sexuarena kasu. Elkarrekin kantari jardun garenan, hoge, berrogei zein hirurogei urteren bueltan gabiltzanak elkartu gara eta ez da inolako taburik sortu. Norberari barre lasai eginez jorratu ditugu gaiak eta umore horren inguruan oraindik asko dago lantzeko.

A. Halako lekuetan, partekatutako oinarri baten gainean ari gara erakitze lanetan. Baina gainontzeko plaza hegemonikoetan oinarri hori sortzen ari gara eta hor alde nabaria dago.

Erreferentzia berriak sortzen edota ikustarazten ari zarete, atzetik datozenek izango dute zer mamitu.

Am. Dagoeneko gauza asko eginda jaso dituzte, baina ez guztia. Ziur asko gu adina saiatu beharko dute, edo gehiago. Bide berriak jorratu beharko dituzte. Egun, bertso-eskolan erreferente gehienak maskulinoak izaten jarraitzen duten bitartean, zeharbidetik egin beharko da lan.

A. Hurrengo urteari begira, ahal duntze bertso-eskolen proiektua daukagu. Herrialde ezberdinetara eta jendarte zabalago batera zabalduko dena. Beraz, oraindik horri begira lan egiten dihardugu. Erreferentzia aldetik, guretzat ere besteek irekitako bideak baliagarriak izan dira. Taldekide gehienak oso irakur-zaleak izanik, emakume idazleek asko eman digute jaten eta erakutsi diguteneko bide horiek jorratu ditugu gerora bertsotan.

Am. Gaur egungo neska bertsolari gazteek, gutxi-asko zer egin nahi duten akaso ez, baina zer ez duten egin edo errepikatu nahi badakite. Beharbada, oinarritzko premia baten-gatik jabetu ginen gu horretaz, plazan hamabost bat urte generamatzala. Baina egun, ertzak zertxobait leunduta bada ere, premia horiek bertan jarraitzen dute.

A. Lehenengo egoera definitze edo izendatze lana zeuona izan zen, baina beste hainbat gauzen antzera transmisioari esker jaso dugu hurrengoek, eta guk ostera hurrengoei igorri. Nire kasuan, bertso mundu-ko emakumeen topaketetan izan nuen inguruko bertsolari helduagoen

egoeraren berri. Beraz, transmisio horretan ere esperientziatik egiten da lan eta bertsolaritzak belaunaldi ezberdinekiko gertutasunagatik ematen du horretarako aukera.

Terrazak gainezka jarraitzen du, ostikada gogorraz baloi batek ondoko pareta astindu du eta bat-batean areagotu egin da inguruko burrunba. Anabasaren erdian grabagailuak itzali aurretik, ahots bakoitza norberaren ordezkari soila dela atzeman du. Bigarrenak, eskerrak eman dizkio aniztasunari. Hari esker, iritzi kontrajarriak sortzen direlako eta elkar lotzen gaituzteneko puntu komunak identifikatuaz, indartzeko aukera eskaintzen duelako.

Elkarriketa hau ez da ostiral batez, Maider Arregi, Uxue Alberdi, Onintza Enbeita eta Ane Labakak Usurbilen eskaini zuten saioaren aurreko amua besterik. Mahai izkinan eseri aurretik, gai-jartzaile aritu zen lehenak, serio eta inolako bilorik gabe deklaratu zuen orri zurietan zekarren oro aditu nahi zuelako zekarrela. Kroketen atzetik etorri zen entsalada epelari, ondorengo haragi eta gazta tartari (begano, alergia-dun zein begetariano menuak aipatzeke), sagardo, ardo zein urez laguntzen jardun ostean ekin zion saioak.

Testurak, testuz eta ahotsez ehuntzeaz gain, inguruaz ere osatzen da. Murmurio etengabeak bete zuen taberna, emakume heldu, gizon gazte, biloba zaintzaile eta edalontzi kolpez. Gurean festarako aitzakiarik ez baita falta, baina ez da halako ingurune erosorik soberan.

Aurkezpenak egin ostean, gai-jartzaileak euren munduaz galdegin zien bertsolariei. Norberaren mundua defini zezatela eskatuaz, izan ama, alaba, pertsona aske zein gatibu. Bertsotan azaldu ziren kateak, kateok eteteko indarra eta gustura tenkatzen direneko zilbor-hesteak.

Galdegin zion ilobak sutondoan zegoen amonari gerra zibilaz. Erantzun zion honek, etxetik kanpoko tiroez, isuritako izerdiaz. Jokatu ez zuen ustezko partida eten eta askatu zizkion barrenak gazteak, falta zen bakarra norberak egindakoa sinestea zela aldarrikatuaz.

Egin genuen hitz eta barre, geure eta ingurukoaren titiez. Pazientzia koxkor pare batean zintzilikatutako bizia indartzeko emankortasunaz eta plaza osorik betetzen dutela diruditen meloiez. Egin genuen eskotetik eskotera jauzi gozotasunez, inbidia sanos eta ondutako lorez.

12etako bermuta edaten duten amak izan genituen mintzagai, institutuko hormetan mentolatuak erretzen hasi gabeko neskato pare baten ahotik. Ihesean jo eta iritsi aurretik atzemango zituztenaren beldurraz kantatu zuten, entzuleen artean begirada konplizeak sorraraziz.

Sonia Gonzalezen hitzetatik, ekin zioten heterosexualitatea zalantzan jarri eta birrintzeari.

Tiriki-tarraka masailak gorrituaz, ohe bakarra hiru gorputzez lehertzeari.

Hausnartu zen feminismoaz, unibertsitatean izandako eztabaidetatik abiatuz.

Abestu ziren imajina daitezkeen bertso amaiera guztiak. Txalotu ideia zoro oro.

Sentitu ginen giroarekiko konplize, testuraren zati, norbere modura libre izateko gai... eta beste.

M I L A B I S A I

Amaiur B. Blasco

Kolpatu ez nauten kolpeak

Kolpatu ez nauten kolpeen
oroimenak
ematen dit min
Ene gurasoen ubeldurek
Haien gurasoen hilarriek
ematen didate min

Eta Begiak
izutzen nau
hor egon gabe beti hor dagoen
Begi-Jainkoak
Zelatan
Ene arbasoen pausoak
jarraitzera ausartuko ote naizen
zain

#piztiarenhatsakolkolkoan

Cheshire ezpainak

Dohaike, aski edaten badinat
hire bisaiaz oroituko naun.
Mementuz hire Cheshire
ezpain gorriak baizik
ezin dizkinat ikusi.

Dohaike, azken zurrutadan,
hire bisaia oroituko dinat
eta nire mutila ahantzi.

Edo ez.

Metroa etorri eta joan egin da

Metroa etorri eta joan egin da
Ni ez nau hartu
Ni ez noa hara
Hara zu baino ez zoaz.

Begiratu bakarra bota didazu
eta gero
mugikorrean murgildu zara,
urduri.

Niri
zure ezpain gorriak
(gorri-gorriak)
oroitzen nituela
otu zait
Baino ez
Beste norbait izango zen.

Metroa etorri eta joan egin da
Ni gabe
Ni ezpainoa hara.

À une passante feat. Bilintx (remix)

Begirada bat hunan agian.
Sentitu ez ninnan laztanaren beroa.

Ni terrazan nitxonan
- bakin, kafea ta -
Hi kaletik agertu hintzanan
Pausu bakoitzakin lurra zulatuz.

Ta hire begien zurrunkiloak
neriei:
Eonhai hortxekieta
ta miretsi, neska, miretsi
Hanka luze kokotx tente
Greziar estatua potente
Txoria baino arinago dantzan

Beranduegi, urrutiegi, inoiz ez agian!
Maitatuko hintuzkedan, bai,
Baina hik nirekin jai-jai.

Trolerkiak

Lapurteraz (edo)
mintzo naizelarik
toka egiten dinat usu
Bainan, kasu,
#euskalqueer
naizelakotz :P

(eta bai, halere!)

Giputxeraz (edo)
hitzeiten detenian
dezibelioak igotzen dixkiñat
Baño, aitzealden?
#gorra
hagoelako iteñat ;)

(seko gorra hi)

Batuaz (edo)
dihardudanean
"zuka" edo eta "neutroa" deritzona darabilt
Eta, nola esan?
#gizonjakintsu #euskaltzainburu
doinu txit dotorean dasolast

(zeina euskaldunberri orori datsegiot)

OROITZAPENETATIK

Telmo Irureta

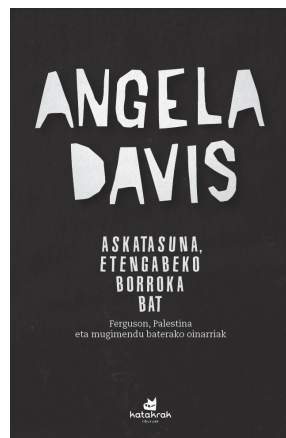
A itaren izebaren etxean bizi zen amaren nobioa. Bitxia, ezta? Ez pentsa, esaldi horren atzean alokairua dago ezkutatuta. Han ez genuen zapatarik utzi, baina bazeuden guretzako opariak. Barbie Anastasia. Nik izena aldatu nion, Lucía gehiago gustatzen zait. Nor zen eta nondik zetorren erabakitzeke orduan herrixka zoragarri bat sortu nuen nire fantasiako munduan. Biskiot (“o”-an tildea izango balu bezala ahoskatua). Lekuak mapan egon behar zuela esaten zidaten, Biskiot ez zegoela inon. Ez zela existitzen. Arralde ere ez da existitzen eta ederki asko kokatu dute Goenkalekoek Orion. Lucíaren mutil-laguna Jon zen. Ez lehengusinarekin Ken Barba Mágica bezain guapoa, baina bai rubioagoa. Txakur bat zuten. Dalmaziarra. Anastasia gajoa! Iragana ahaztuta ibili zen denbora luzez bere benetako identitatearen bila, eta aurkitu izanaz inoiz baino ziurrago zegoen momentuan... ZAS! Beste bizitza bat! Hamasei urteko abeslari ospetsu bihurtu nuen Errusiako tsarraren alaba. Hamasei urte, bai, adin polita iruditzen zitzaidan. Helduak ziren hamasei urtekoak nik hamar nituenean. Antzeko zerbeit gertatzen da eskolako patioarekin, oso handia ikusten dugu guk metro eskas neurtzen dugunean. Gauzen txikitzeari buruz hitz egiten du Pedro Guerraren Menguante abestiak. Oroitzapenetatik gaur egungo errealitatera itzultzean izandako sentsazioa. Eta doinu bera kantatzen dut isilean nire gurpildun aulkitik altxatzen nauten bakoitzean. Ezer ez delako lehengoa. Itsasoak bakarrik jarraitzen omen du berdin. Sakon, handi eta urdin.

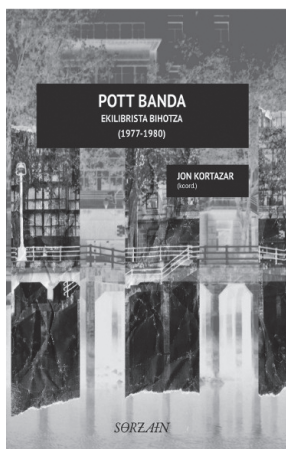
Fikzioa argitaratzeko asmoz jaio da Barnezomorro, eta bi ipuin liburu plazaratu ditu oraingoz: Iñigo Basaguren-Duarteren *Erori* eta Gotzon Hermosilla, Igor Mercado eta Iñigo Basaguren-Duarteren *Idoloak akatu genituenekoa*. Informazio gehiago: barnezomorro.com

EHAZE, Euskal Herriko antzerkizale elkarteak, eukarazko antzerkiaren inguruko testuak argitaratzen hasi da, Dejabu Panpin Laborategiaren *Arrastoak* antzezlanak eta Karlos del Olmoren *Arestiren nazioa*, antzerkia saiakera. Informazio gehiago: ehaze.eus

Iruñeko Katakarak liburu-dendak argitaletxe ibilbideari hasiera eman dio Euskal Herriko eta munduko saiakerak lantzeko. Bide horretan Amaia Apalauza, Iñigo Roque eta Garazi Ugaldek itzulitako Angela Davisen Askatasuna, etengabeko borroka bat eta Srećko Horvaten La radicalidad del amor liburuak plazaratu ditu. Informazio gehiago: katakarak.net

Sorzain argitaletxea ere
jaio da Getxon, oinarri
bikoitzarekin: euskara
eta gogoeta. Jon Korta-
zarrek koordinatutako
Pott banda, ekilibrista
bihotza (1977 - 1980)
eta Mitxelko Urangak
koordinatutako Eraba-
kitzeko eskubidea,
botere eragilea, buruja-
betza argitaratu ditu.
Lan kritikoak bultzatzea
du xede Sorzainek.
Informazio gehiago:
sorzain.eus/

Jule Goikoetxeak zuzen-
du eta editatutako Lisipe
bilduma, Susa argitale-
txean euskarazko
pentsamendu feminista
lantzen duena, izan zen
joan den urteko nobeda-
deetako bat. Bi errefe-
rentzia ditu dagoeneko
bildumak: Zuriñe Rodri-
guezen eta Oihana Etxe-
berrietaren Borroka
armatua eta kartzelak
eta Mari Luz Estebanen
Feminismoa eta politika-
ren eraldaketak .
Informazio gehiago:
susa-literatura.eus/

Elkar argitaletxearekin
eta Jakin aldizkariarekin
lankidetzan izen bereko
bilduma osatzen hasi da
Eskafandra taldea,
Danele Sarriguartek
itzulitako Angela Davisen
Emakumea, arraza eta
klasea liburuarekin.
Jakin aldizkariaren
webgunean irakur daite-
keenez feminismoaren
azken hiru mendeetako
hainbat lan giltzarri
euskaratzea du helburu
bilduma berri honek, eta
horrekin pentsamendu
feministaren eremuan
euskarak duen hutsunea
betetzea.
Informazio gehiago:
**[jakin.eus/argitalpe-
nak/eskafandra](http://jakin.eus/argitalpe-nak/eskafandra)**

Bere misterioan poztu gintuen Lardaska aldizkariaren
sorreraren berriak, бага zenbakia eskura daiteke
oraingoz eta berandu aurretik espero dugu hurrengoak.
Gogoeta da nagusi Barbalotek hizkuntza landuan
baina aho-bizarrik gabe idatzitako liburuxka honetan.

ISILUNEAK

Iosune de Goñi

nire gorputzaren orde zugarrak ukitzen ditut. azalaren orde ezkatak.

*

goizero deitzen zaitut, nire ahotsa entzuteko gai izango bazina bezala. ahotsa izango banu bezala. hitzik gabe deitzen zaitut: begiak pixkanaka irekiz, eskuak zuregana luzatuz.

*

erruduna naizela aitortu nahiko nuke, baina nola esango dizut zein den desertuaren izena, gauaren kolorea, non amaitzen den bizitza eta non hasten den memoria. eta zergatik. zergatik dugun hitzen beharra.

*

nola esango dizut egarri naizela. suzko itsaso batean galduta zure ahotsa aditu nuela. nola esango dizut labarretan otsokume bat aurkitu nuela, bularra eman niola, nire larrua erantzi nuela animalari eskaintzeko, oraindik ere zure ahotsa aditzen dudala.

*

eta harearen azpian begiak sutan dituzten emakumeak bizi direla. ilargialdi bakoitzean azala berritzen dute, olatuen erreduraz babesteko. labarretan otsokumeak aurkitzen dituzte eta euriaren egarri dira.

*

hitzik gabe deitzen zaitut: otsoaren ainuriaz, itsasoaren ahotsaz. erruduna naizela aitortu nahiko nuke, baina isiluneak besterik ez, eskuak eta sugarrak besterik ez ditut zuregana luzatzeko.

LURTAR LURGABEAK

Asier Alcedo

Lur ginela esan ziguten behin
bagenuela zer landu eta zer erein.
Lur izateari uko eginik , geratzen al da besterik?
Izaki gizasemealaba lur gabeak
porlana kostata lantzen du goldeak.
Jaten jarraitzen dugu ordea.
Botaka jaten dugun honetan
denborarik ez gure agendan gure planetan
Lurra jorratzeko plastikozko planetan.
Lur gosez jan dugu soloa,soroa,
zoroak gu!

Keptxup boteak sustraiak bota ditu gure hozkailuan. Ernatu da,ernamuinak agerian ditu.
Denborarekin loratuko da,denborarekin ernalduko da, denborarekin fruituak emango ditu
eta endurto edo zimelduko da.

Gorriak hartu du gure garuna
hezetasun optimoan mantentzen baitugu.
Oidioak gure entzumen aparatua matxuratu du.
Tratamendurik ezin egin ezin lagundu.

lurtar lurgabeak.

Ama-lurrak umezurtz utzi gaitu,guk hil baitugu gure ama.

Lurraren drama ,lur-azal errea

lur koxkorren barrea.

Luze doa lugorria,lur alperrera bidean jarria.

Ez gaitu ongarritzen lurrak

horiek al dira era bakarrak?

Gaur lur meta bat egin dut eta bertan zut!

Baratzea goitik begira,lur-ondur, lurrundu zait ikusmira.

Lurtar lurgabeak

Jaten dugun horretatik kilometrotara eta botaka egiten dugun horretatik hain hurbil.

Lurtar lurgabeak

landareak nekez bizi dira sustraiak airean

Zer uste zenuten bal?

Gu ezberdinak ginela?

K O R A P I L A T Z E N

Olatz Salvador

Korapilatzen jarraitzen badugu
nola asmatu
bakoitza
bere norantzan tiraka
gehiago
estutzen diren
estutzen duten
korapiloak
sortuz
ezinbestean
soka tinkoetan
bakarrik
bizirauten dutenak
orekarien
beharrezko oztopo.

LICHTENBERG-EN AFORISMOAK (I)

Itzultzailea: Martin Murueta Torre

Egilearen inguruan.

Sarrera labur honen ondotik datozen aforismoak Georg Christoph Lichtenberg (1742, Ober-Ramstadt - 1799, Gotinga) zientzialariak kaieraren marjinetan izkiriatu apunte solteak dira, bera hil eta berrehun urtera argia ikusi zutenak. Bizirik zela, fisikaren gaineko lanez gain, ez zuen literatur lanik publikatu: aipatu aforismook eta nobela biren karira idatzitako paragrafo batzuk, eta autobiografia baten promesaz hil zen. Aforismo edo esaldi laburron edizioa 1801. urtean hasi eta 1971. urtera arte luzatu zen. Ez du edonork Lichtenbergen liburu hau izango mesanotxe gainean, eta esaldi laburrok ez dira twitterreko *biopic* edo whatsappeko *egoera testuetan* irakurtzen ahal, ez baitira bere lanak publiko zabalarengana heldu oraino, baina ezagun da Kantek kolore gorritz eta beltzez azpimarratuak izan zirela. Thomas Mannen Zuricheko bibliotekan ere aurkitzen ahal da ale bat, azpimarra bikoitz eta soilez; Freudek makina bat aldiz aipatu zuen eta Nietzschek alemaniar literaturan salba daitezkeen lau obren zerrendan sartu; Karl Krausek alemanezko umorista handiena kontsideratu zuen; Eduard Mörikek bere idazmahaietan esaldietako bat idatzi zuen animoa altxatzeko; Bretonek “patafisikaren aita” izendatu zuen eta Jean Paul, Goethe, Schopenhauer, Hofmannsthal, Kierkegaard, Wittgenstein, Auden, Tolstoi, Musil, Tucholsky, Jünger, Canetti eta beste zenbaitengan ere eragina izan zuen.

[Aforismook hamar zatitan banatuta daude orotara. Bildumaren luzera dela-eta, bi zatitan partitua eta bereizia ematea erabaki dugu. Bost zati orain eta beste bost datorren LEKO-REan, alegia.]

LEIHOKO GIZONA: PASARTE AUTOBIOGRAFIKOAK

Adimen edo energia falta direla medio, nire zentsoreak egingo ez lituzkeen akatsengatik zentsuratua izan naiz sarritan.

Egiazki, azken judizioa 1757ko urtarrilaren 9an izan zen, hau da, iragan dela jada.

1793ko urriaren 10ean, udazkenak erauziriko kolore diferenteetako hostoekin egindako lili artifizial bat agindu nion ene andregaiari. Nire egoera irudikatzen du. Baina ez nion ezer esan.

Badago egoera bat (dezente maizkoa, niretzat bederen), non pertsona maite baten presentzia bere ausentzia bezain jasanezina den. Edo, non bere presentzian ez dugun bere ausentzia jasangaitzean iragarritako plazera sentitzen, behintzat.

Zirriborroen metodoa gomendatu behar da behin eta berriz; esamolde bat ere idatzi gabe ez utzi. Zentaboko egiak aurrezten ere aberastasuna lortu daiteke.

Nire ideien kaiera zaharrak berrirakurtzen ditudanean, asetzen nauen ideiarekin topo egin ohi dut batzuetan. Ideia bat nirekiko hain arrotz bihurtu ahal izateak harritzen nau, eta arbaso bati bururatu balitzaio bezainbeste pozten naiz.

Zirriborro eta hausnarketa ttipi ugari izkiriatu ditut. Ez daude azken ukituaren esperoan, iratzarriko dituen eguzki izpien zain baizik.

ARIMA ETA GORPUTZA

Lurrean ez dago giza aurpegia baino gainazal interesgarriagorik.

Jende osasuntsuena, ederrena eta aberatsena da guztiarekin ados dagoen jendea. Gabeziaren bat noitzean sortzen da iritzi propioa.

Erdia materiaz eta erdia espirituz osatua dago gizakia agian, zelenteratua erdia landare eta erdi animali den legez. Izakirik berezienak muga bizi dira beti.

NORBERE BURUAREN APAIZA

Gure ikusmolde erlijiosoak oraingo zalduneriaren espiritua bezain arrotzak izango diren aro bat otutzen zait.

Eliz dorreak: otoitzak zerura heltzeko inbutu alderantzikatuak.

Munduan, gehiago lortu dute santuek eskulturan bizirik baino.

LENGOAIA ETA BESTE TINTA ORBAN BATZUK

Baliteke hau izatea tinta orban baten deskripzioa.

Hitzaurreari tximistorratz deitu litzaioke

Argi ageri da hor Butlerrek kritiko kaskarrez dioena: akatsen bat aurkitzen ez badu, egin egiten du.

Lorategiek unibertsitate izan beharko lukete, zuhaitzek liburu.

Esklabo beltz horietako bat literaturaren plantazioan.

Ziur egon gaitezke poema onetan lehen bertsoa ez dela lehenengo idatzi.

Munduan debekatu beharreko lehen liburuak liburu debekatuen katalogo bat behar luke izan.

Liburu ttipi hau eskuetaratzen dizuet, ez gainontzekoak ikusteko betaurreko gisa, baizik ispilu moduan.

Bi galtza pare dituenak, saldu bat eta erosi dezala liburu hau.

hark ere, eskuarki liburu onek eragiten duten efektua izan zuen, ergelak ergelago egin zituen, adimentsuak adimentsuago eta gainontzeko guztiak onik irten ziren.

kosta egiten zaigu paper zuria erabiltzea piper minarentzako kukurutxo bat egiteko. Idatzirik badago, lasai asko egiten dugu kukurutxoa.

Gaitz erdi ideien hutsuneak ez dituela aire hutsuneak dituen ondorioak sortzen; bestela balitz, ulertzen ez dituzten liburuetan murgilduriko buruak konprimaturik geratuko lirateke.

obra bati azken ukitua ematea, hau da, erretzea.

neurtitzak, karramarroak lez, r ez duten hiletan baino ez dira agertzen.

AMETSAK

Jendeak zintzotasunez kontatuko balitu ametsak, euren aurpegiek baino hobeto argituko lukete euren izaera.

Ezin esan dezaket gaizki tratatu dudanik, ezta ere ongi: sekula ez dut berarekin amets egin.

EZKUTUKO POEMAK

Marion Etxezaharreta Legrand

Txakurra paseatzera

Txakurra paseatzera ateratzen dira
gauez,
bikoterik gabeko maitaleak.
Txakurra ere
bakardadea arinago egiteko
daukatenak.
Gauetz dira ateratzen,
eta
elkar gurutzatzen dute
haien bakardadea arinago egiteko
txakurrak paseatzen dituzten
bikoterik gabeko maitaleekin.

Elkar gurutzatzen dute,
dudakor
norbere txakurrak hozkatu, usaindu,
ala begitanduko duen bestearena;
elkarri “barkatu”
ala “normalean ez du halakorik egiten”
lotsati bat botatzeko esperantzan.

Baina txakurrak, halako batean
zaunka
gogorarazten die etxerako bidea
hartu beharraren beharraz.
Eta itzultzen dira,
pentsakor,
ezingo dutela
gau batez bada ere,
beste maitale bakartiren baten oherik zapaldu
haien bakardadea arinago egiteko
txakur bat
daukatelako bizitzari lotuta.

Goizeko lauretan

Amets gaizto batek esnatu du
goizeko lauretan.
Amaren ohera sartu da beldurrez
besarkatu, eta lo gelditu da berriro,
goizeko lauretan.

Alabaren zain dago sukaldean
esne baso bat edaten.
Alabak etxean behar zuen,
goizeko lauretan,
eta urduri begiratzen dio ordulariari...
Orratzak poliki doaz aitzina
goizeko lauretan.

Iratzargailuak jo dio
goizeko lauretan.
Kuboa hartu eta badoa
kaleak garbitzera
beste batzuek garbi zapal ditzaten
lanera bidean.
Isil doa,
palaz hostoak biltzen,
goizeko lauretan.

Irrintzi gor bat bota du i
toa
goizeko lauretan.
Irribarre egin,
muxu bat ezpainetan
eta zure bular gainean lokartu da,
goizeko lauretan.

Gauza handiak egin daitezke
ordu txikienetan,
inork ezer gertatzea espero ez duenean,
goizeko lauretan.

Maitasuna

Maite zaitut,
alua miazkatzen didazunean
eta ni, arnasestuka
espaziotik urrun naramazula
hasten naizenean hasperenka
Maite zaitut,
ahantzarazten dizkidazulako
buruan ditudan laino guztiak
alua miazkatzen didazunean
Eta ez dago ezer ez inor
nardatuko nauenik
Ni bakarrik
eta zure mihia
nire ezpainen kontra, kolpeka.
Suabe, eta aldi berean sukartsu
igurtziek estasira naramatela.
Maite zaitut
ematen didazunagatik
bueltan ezer eskatu gabe
alua miazkatzen didazunean.

Eta bat-batean,
banoa
Beste mundu batera
eramaten nauzu
istant bateko heriotzaz
sabelpean lehertu
eta gorputz osora barreiatuko balitz bezala
plazera.
Orduan, buelta eman,
eta urrunetik begiratzen zaitut,
irri keinu batez
eskerrak emateko:
“Maite zaitut”.

ELKARREKIN KRITIKATZEKO ORDUA

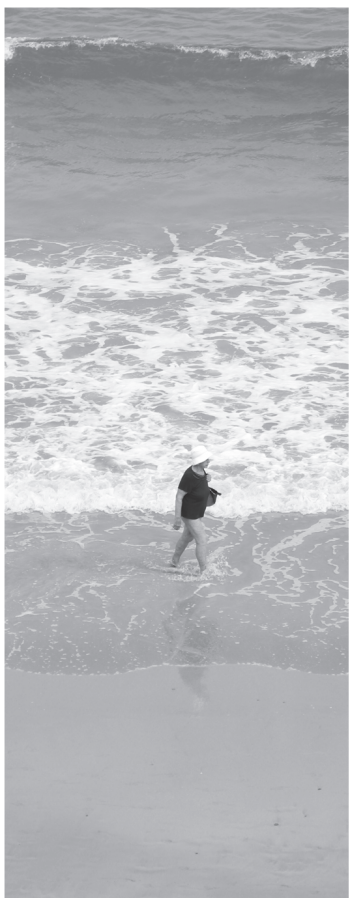
Eki tabernan, terrazan, bazkalostean, aspaldiko partez elkartu dira P eta M, koadrozko alkandora eta jertse gorri-beltza soinean, hurrenez hurren, ahoa lehortu arte (edo bietako bat sekula ez itzultzeko asmotan komunera eskapatu arte) hizketan aritzeko pronto. Liburu bat mahai gainean, kikara biren artean. Erabilita dago liburua, azpimarratuta, azaleko oleo zaharra are zaharrago ageri da. Eszenari modernitatea dario.

P: Kirmen Uriberen azken nobelak, Elkarrekin esnatzeko orduak (Susa, 2016), badu galdera bat osorik barnebiltzen duena: nobela al da egiaz, ala kronika antzeko zerbait?

M: Hortik jo zuen Txema Arinasek urtarilaren hamabiko Berrian argitaratutako “Literatura ala kronika” artikuluan. Ni neu, pertsonalki, Uribek kontatzen duen istorioak (edo historiaren pasarte esan beharko genuke, fikzionatua izan arren?) erabat irentsi ninduen, eta nik istorioa, beraz. Dena dela, eta auzia hori ez denez, fikzioaren kontratua ez nuen erabat beteta ikusi, edo sinatzea kostatu zitzaidan, behintzat. Hau da, nobela baterako material izugarria da bertan biltzen dena baina narratzaile-kronistaren figurak eta kontakizunean txertatzen dituen hausnarketek nobelatik sudurra aterarazi eta gogoia kronikan sarrarazi zidaten.

P: Bai, dulertzut. Izan ere, egileak berak dioenean liburua, nahiz eta egiazko pertsonaiatan eta egoeratan oinarriturik egon, “fikzioaren logikari” jarraiki idatzia dagoela, badirudi, pasarte historiko batzuk nahieran antzaldatzeko lizentzia hartu baino gehiago, nahi duela bere burua kontakizunean txertatu; bere horretan bildutako historia txatalla modu inpartzialean kontatu, alegia: bere esperientzia eta iritzi. Horrek nahastu egin nau sarritan eta istoriotik atera. Egilearen helburua, benaz, historiaren berrirakurketa bat egitea bazen, hauta zezakeen egiteko beste moduren bat.

M: Ez dakit hori den arazoa. Izan ere, narratzaileak ez du zertan narrazio objektiborik egin, eta nork dio ez direla nobela guztiak historiaren berrirakurketa bat?

Liburuaren sailkapena, nobela ala kronika, huts-hutsean nahiko soila iruditzen zait, eta Arinasek egiten zuen dikotomia zuzena ez delakoan nago. Kronika ez al da literatura? Areago, best-sellerrak ez al dira literatura? Agian deserosoa egin zitzaidana zera izan zen beste ezer baino gehiago: narratzailea eta idazlea bereizteko zailtasuna. Pasarte batzuetan, historiaren hariak bereziki tiratzen duenetan, erarik sakonenean kontatzen direnetan, erabat desagertzen da narratzailea kontakizunari lekua uzteko. Amaiera aldera, ordea, kontakizuna arintzen joan ahala (narrazioaren erritmoari eta edukiaren masari dagokienean), geroz eta argiago nabari da idazle-kronista-narratzailea eta oso zaila egin zait halakoetan, lehen esan bezala, fikzioaren logikaren barnean mantentzea irakurketa.

P: Frankismo amaierako urteak, trantsizioak, ETaren jarduna eta abarrak kontagai hartzean esan nahi duzu.

M: Bai, eta moralina tonakada horiek deskargatzen hasten denean, nola ez, handik eta hemendik hartutako aipuz eta intelektualen esanez lagunduta. Baina ez da hori bakarrik, liburu guztian zehar nabari den dokumentazio lan izugarria, eta bildutako material hori kontatzeko era, hein handi batean azertatua ene ustetan, desagertzen da kasik erabat. Badirudi azken urte horietan gertatutakoa kontatzea ez dela oso premiazkoa edo arriskutsua dela aurreko guztia emandako eran kontatzea Francoren heriotza urte ingurutik honakoak.

P: Bai, arrazoi osoa duzu, M, zorionak, bravo, felisidades zure analisi zorrotz paregabeagatik. Halere, laga ditzagun Historia eta historiak eta goazen formara. Ezin daiteke uka egileak estilo oso laua eta ulerterraza erabili duenik –best-sellerrak ohi duten eran, ezin aipatu gabe utzi–. Euskara oso batua darabil: euskalki bakarrera lerratu gabea, are, euskalki askotatik edaten duena; oso-oso ulerterraza, finean. Ez zait iruditzen prosa Uriberen indargune bat denik; ez, bederen, nobela honetan. Kronika-versus-nobela gaia berreskuratuz, kronika gogorazten digun hizkera da Uriberen prosarena, zati (apurtxo bat) espermentalagoak izan ezik, ezer berririk ez dakarrena. Bestalde, bistan da prosa ulerterrazak ez duela sinesgarria edo egokia esan nahi, ezpada irisgarria, eta honek, nik uste, nobelaren kritikaren funtsera garamatza, M burkidea: gai irisgarria eta hunkigarria euskaldungo guztientzat, hizkera irisgarria guztiontzat, 20,90€...

M: Gai irisgarria eta hunkigarria da, bai, eta prosa ulerterrazean emana. Ez dakit zein den hor arazoa. Niri plazera eman zidan irakurtzeak, eta bere nobela/kronika funtzioa hein handi batean betetzen duela esango nuke, besterik ezean. Letamendi-Urresti bikotearen nondik norakoak kontatzeko gertakari errealek jo izanak badakar, agian, guri gustatzen zaizkigun nobelen aldean hutsuneak izatea: pertsonaien eraikuntzari, edo fikzioari, stricto sensu (halakorik balego) dagokienez. Ondo dakigu zer egin zuten Karmelek, Txominek eta besteek, baina kontatu egiten zaigulako, ez erakutsi. Historia liburu entretenitu bat da, zentzu horretan, zeinari ezin zaizkion, behar bada, bestelako nobela mota bati eskatuko genizkiokeen gauzak eskatu.

Kontatzeko erak, egiazko datak eta lekuak, dokumentuak eta izen propioak liburura ekartzeak zailtasun ikaragarria dakar kontakizuna antolatzerako orduan. Esango nuke alde horretatik, idazlearen hautuaren ikuspegitik, asmatu duela informazio kopuru izugarri hori nola eman, lehen aipatu bezala. Hizkuntza hautua ere hortik interpretatu daiteke, nobelaren izaera quasi-dibulgatzailea denez, ezinbestean ulerterraza izan behar. Dena den, ez dakit zer esperimenta-lago eska diezaiokegun. Akordura datorkit Harkaitz Canoren *Twist* (Susa, 2011) eleberriaren hasiera txundigarri, are, durduzagarri hura. Hori behar du nobela honek? Egia da orain arte alde horretatik Uribe ez dela ur oso mugituetan sartu, beharrik sentitu ez duelako agian.

P: Beharra nola sentituko zuen bada, aurreko nobeletan jorratutako bideak nola saldu duen ikusita. Esan nahi baita (errespetu gehixeagoz): argi dago Uriberen kezka nagusia –dela literarioa, dela politikoa– irismena dela. Ez da irten bere konfort-gunetik, baina, are garrantzitsuagoa dena, ez da behin ere saiatu irakur-lea berarenetik ateratzen. Uribek badaki jendeari zer gustatzen zaion: 36ko Gerrako historia hunkigarri bat, zeinak, nola ez, hartzen baititu beregan bikote-harreman konbentzional bat, familia-arazoak eta e-do-nor hunki dezake-ten hainbat pasadizo, hau guztia prosa ulerterrazean kontatua –euskalki guztie-tan, badaezpada, ezein probintziatako irakurleak gal ez ditzan–, eta kasik kapitulu bakoitzaren amaieran egiten dituen merke-xuhurreko biribilketa poeti-koak, nire ustetan, batere balio literariorik gabekoak, baina, noski, irakurlea erraz hunkituko dutenak.

M: Aipatu irismenaren fabore baztertu du orduan Uribek nobela honek izan zezakeen balio literarioa. Balio literarioaz hitz egin beharko genuke, beraz. Elkarrekin esnatzeko ordua euskal best-sellertzat har dezakegu? Hori al da ustez balio literario aski ez duen liburu bat kritikatzeko gelditzen zaigun bide bakarra? Irakasleek liburu bati buruz zerbait galdetzean esaten dutena etortzen zait burura: “Baina zergatik gustatzen zaizu, emadazu arrazoi bat!” Liburu honek zerbait kontatu dit; gehiago izan zitekeen? Noski. Beste era batera konta zezakeen? Nola ez, ba. Euskal Herriaren askapen borrokaren alderdi batzuk erakusten ditu narratzaileak, datu, dokumentu eta testigantzetan oinarrituz, kontakizunari fikzio hutsak izango ez lukeen balioa erantsiz, baina estiloa mugatuz. Ez da kontakizun osoa, ezta hurrik eman ere. Baina nahiko argi dago helburua ez dela kontakizun osoa egitea. Ederra izan da ezagutzen ez nuen gure historiaren parte baten berri izatea, protagonisten bizitzak jarraitu ahal izatea. Egarritz laga nau askotan. Irakurketa errazak ez baitu irakurketa asper-garria esan nahi. Ez geniokeela, agian, duen balio literarioa baino gehiago eman behar? Ados. Baina preseski liburu hau, idazleak esan beharko luke, ez zait iruditzen l’art pour l’art egindako zerbait. Horren erakusle da daraman karga didaktikoa eta are, morala.

P: Didaktikoa dela bistan da, M burkide hori (norentzat ere, beste kontu bat da: Ez Dok Amairu edo Burgosko Prozesua maila honetan euskal irakurleari espli-katzea abezea esplikatzea bezalakoa baita, ia). Noan neure iritzia labur ematera, ordea. Nik ez diot inongo libururi literatura literaturaren faboretan egitea eska-

tuko; literatura beti izango da beste ezertaz hitz egiteko tresna, best-sellerra izan zein ez eta abar eta abar. Hori bai: maila literarioaz ari bagara, eta ez dezagun bada uka liburu bat aztertzekoan puntu garrantzitsua dela hori, nahitaezkoa iruditzen zait, kontakizunaz aparte, kontaerari erreparatzea. Eta Uribek, nire ustez, bere prosa lauegiz eta lirikotasun baldarrez, ez du idatz zezakeen liburu ederra ontzea lortu. Alegia, eta apur bat esajeratuz, liburuaren meritua historiak berak daukala, eta ez Uribek. Esan dut.

M: [liburua kafez ziprztinduz]: Isilik egon zaitez, snob alaena! Horrela jarraituko dugu betiko lau katu izaten...

P: [mahaitik altxaz]: Eta zu?! Zure moral eta karga didaktiko. Purtzil kabroia. Nahikoa dugu! Banoa ni hemendik! Kafeak pagatuko dituzu zuk.

M: Ezta pentsatu ere. Banoa ni ere lehenbailehen. Ordain dezala Kirmenek berak.

Leitu eta eskribitu

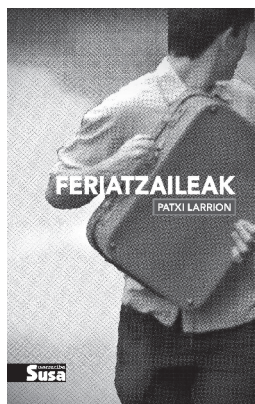

Ahantzerriko kop(l)ak (Pamiela, 2016)

Hauxe dugu Luigi Anselmi (1954, Bilbo) poeta oparoak plaza-ratu duen azken liburua. Memoriaren, edo adinak dakarren esperientziaren metaketaren inguruko poemak agertzen zaizkigu, bizitzaz dihardutenak, lirikotasunez kontatutako egunerokotasuneko irudiekin batera. Umorea eta erreferentzia klasikoak ere ez dira falta liburuan, tituluak aditzera eman dezakeen kopa-giroaz gain. Hitzaurrean ondo dioen moduan, “beti ari gara liburu bera idazten, beti bizitza bera bizitzen...”, baina jarrai dezagun idazten eta bizitzen.

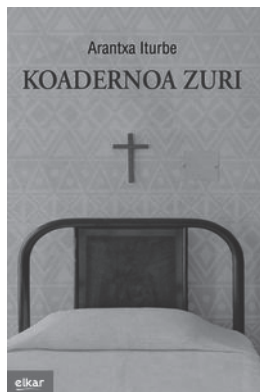
Nola heldu naiz ni honaino (Elkar, 2017)

XVIII. Igartza Beka irabazi zuen Kattalin Miner (1988, Hernani) kazetari eta militante feministaren Kafe beteak nobela-proiektuak eta otsailean ikusi du argia liburuak. Eleberri kontzientea da hau zentzu askotan, bai kontatzen denean eta baita kontatzeko eran ere. Hartu beharreko erabaki ustez azaleko batek Jezabel protagonistarengan sortzen duen ezinegonak eta hau gainditzeko beharrak gidatzen dute kafez eta gizar-teari egindako kritikaz bustitako kontakizun hau.

Feriatzaileak (Susa, 2016)

Joan den urteko irailean aurkeztu zuen Patxi Larrionek (1964, Bergara) lehen nobela. Iruñean eta Urbanan kokatzen da Feriatzaileak, 1969an. Patton film estatubatuarren eszena batzuen grabaketa aprobetxatuz azpijokoan aritzen diren bi gazteren ibilerak kontatzen dira liburuan. Hiri buruzagiko egoera politikoa eta kaleko bizitzak presentzia handia dute, bururatu zaien trama aurrera eramateko ezagun eta ez hain ezagunen laguntza beharko baitute kontakizunak aurrera egin ahala. Ea aurkitzen duzuen zein orritan ageri den ramegante hitza.

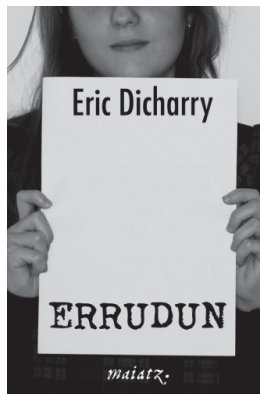
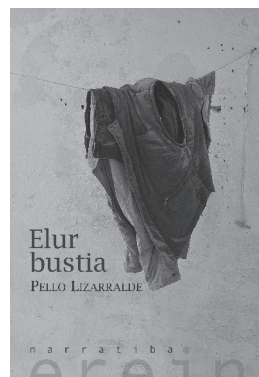

Koadernoia zuri (Elkar, 2017)

Arantxa Iturbek (1964, Alegia) Agurtzane Intxaurreagarekin batera Hika teatro konpainiarentzat idatzitako antzezlan liburura ekarri du, nobela forman. Hogei urtez elkarren berri izan ez duten bi ahizpa elkartzen ditu beraien amaren heriotzak. Gazterik ama zorrotzarengandik ihesi atzerrira joandako Begoña eta etxean gelditutako Arrate askatasunaz eta maitasunaz mintzatzen dira, txikiak zirela Lourdestik eta Fatimatik ekarritako katilu banatan ardoa edanez.

Elur bustia (Erein, 2016)

Lau urte zeramatzan Pello Lizarralde (Zumarraga, 1956) argitaratu gabe, baina bistan da ez dela bere literatur bidea birpentsatzen ibili. Betiko Lizarralde aurkituko du irakurleak nobela honetan: ekintza baino ingurunea zentzumenen bitartez kontatu zale, gauza handirik gertatu gabe idazle gehienek itzuri egiten dieten egoera eta sentipenak zorrotz deskribatzen ditu. Ramiro delakoaren bizitza du hizpide nobela laburrak; ez gehiago, ezta gutxiago ere.

Errudun (Maiatz, 2016)

Lerro bakoitza plano bat bailitzan, sekuentzia bana irudikatzen du poemako Eric Dicharryk (Baiona, 1969). Kontraste bidezko muntaia bizkor eta eraginkorra baliatu du idazleak Ipar Amerika gurera ekartzeko.

@MorroskoenKluba (2014-az geroztik Twitterren)

Euskal erabakigune eta esparru publikoa gizonezkoentzako eszenatoki eksklusiboa dela baieztatzen datoz "Boys Club" honetako kideak. Gizonen artean hobeto ulertzen (omen) dute elkar. Erabiltzaile anonimo honen txioek errealitatearen gordina azaleratzea dute helburu.

Que se

GEZURDURA

Eider Perez

Gezurra esan genizun. Gezurra esan genizun eta ez zinen konturatu.

Badakigu gezurra esatea ez dagoela ondo, baina ez zara konturatu eta horrek gu bezain errudun bilakatzen zaitu zu.

Guk gezurrari bizia eman eta zuk elikatu. Mekanismo erraza da. Ez du misteriorik. Batez ere, orain arte gezurra gezurra dela konturatu ez bazara. Gezurrak misteriotik asko duela esaten da, baina ez da egia. Ezjakintasuna ez da misteriotik, penagarria baizik.

Ez zaitzala jakin-minak zoratu.

Biztanle zoragarria zara.

Autoengainua eraginkorra da.

Disimulua eroso.

Eta ez zaitzala jakin-minak izoratu; biztanle izoragarria zara.

Eskerrik asko beste behin ere gure sistema sistematikoan parte hartzeagatik.

Biztanle zoragarria zara.

Gezurra.

ALIZIA ISPILUAREN BESTALDEAN

Myriam Garzia

*(Espazio iluna. Argi hori ahul bat pizten da eszenan. Honen
azpian emakume bat ageri da, ospitaleko lo-jantzi zuriarekin,
aulki batean eserita. Eszenan ispilu bat.)*

ALIZIA: Leihoak eta ateak itxita daude hemen, zigilatuta. Ez dute heldulekurik. Zabalduz gero, hegan aterako ginateke aingeruak bezala. Horren beldur dira... Zoroen kartzela. Txolinak, eroak, herrenak... Nire gogoa gaixorik dago, errealitateaz dudan pertzepzioa okerra da, lurretik barreiatutako ispilu apurtuaren aleak. Hemen, bai, hemen, non leihoak eta ateak itxita dauden, hemen zaharraren aingeruak bizi gara, beraiek gure odolaz elikatzen dira. (Itxaropentsu.) Baina ur lohietan asmatzen dira zeruak, putzuetako itsasoak amesten. Ez al zaizu iruditzen?

GIZON BATEN OFF-EKO AHOTSA: Señorita Alicia: Ha sufrido un brote psicótico, está enferma. Mi compañero me ha dicho que usted oye voces. Debe medicarse. Hay un tratamiento nuevo para esquizofrénicos paranoides como usted, una nueva medicación de un laboratorio muy prestigioso. Podríamos probarlo, su familia ha dado su permiso. Son unos cognitivos muy eficaces aunque aún están sin comercializar...

ALIZIA (*garrasika*): Kognitiboak? Antipsikotikoak esan nahiko duzu, nerbio-sistemaren muinean eragiten dutenak, lobotomiaren ordezkioak! Medikazio berria nire larruan frogatu zuten eta hura medikuaren poltsikorako ona izan zen. Laborategia ere ados zegoen, ordura arte gizakietan frogatu gabeko pilulak eraginkorrak ziren azkenean. Ez nituela ahotsak entzuten esan nien, baina, hala ere, ahotsak entzuten nituela esan zidaten. Baina zein ahots? Nire baitako ahotsa? Aurretik izandako beste bizitzetako oroimenetik sortutako ahotsak? Beste mundu batzuetako izaki gardenen ahotsa? Nire lagunena? Esan, eta orduan hasi nintzen ahotsak entzuten, beraiek egin ninduten gaixo, beraiek dira gaixoak! Jakin dezazun, hemen, non leiho guztiak itxita dauden, txakurra solte dabilela, etxean bezala kontsulta ematen. Hemen eroak baino ez du egia esaten, baina inork ez dio eroari sinesten. (Telefonia hartzeko imintzioak egiten ditu.)

EMAKUME BATEN OFF-EKO AHOTSA: Egun on, Billboko Gogo Gaixotasunen Ajuriagerra ospitalea. Bai, esan?

ALIZIA: Aizu, andrea! Poliziak jazartzen nau! Nire medikua txakurra da! OFFEKO

AHOTSA: Ha tomado su medicación?

ALIZIA: Hemen non leiho guztiak zigilatuta dauden... (Atsekabetuta.) Borreroak ez daki euskaraz... ala bai?

*(Claudio Monteverdiven Il Lamento D'Arianna aria entzuten
da. Ispiluari begira biluzten da. Kuleroak, sujetadorea eta
soineko gorri luze bat janzten du.)*

ALIZIA (*musikaren gainetik*): Aita! Aita! Nork traizionatu zuen nor? Puta bat al naiz? Arianek bezala galdu nuen haria? Merezi ez zuenari eman nion Minotauroren labirintoan gal ez zedin? Ariane zain dago, Teseo noiz etorriko. Zenbat Ariane, Sherezade, Euridiche, Atenea, Minerva eta Berenice kaleetatik? Autobusean, lanetik etxerako bidean, supermerkatuan, umeen zaintzan? Nor bere hariarekin, nor bere istorioarekin. Penelope berria naiz, korapiloak askatzen, korapiloak estutzen, denbora kontatzen. (Euriaren hotsa.) Euriak leioa jotzen du bortizki, gela barrura sartu nahiko balu bezala. Hiru aste dira Paulen berririk gabe. Paul, Paul, Paul! Ez utzi ni bakarrik! Amodioaren eskutik etorri zen heriotza.

(*Harrotuta.*) Baina badakizu zer gertatzen den gizonei nahi dutena ematen ez zaienean, albigogietan agertzen da egunero futbol partidu eta eguraldiaren iragarpenen artean, feminizidioa deitzen duten hori. Kontrolpean nahi gaituzte, gure jabea izan, sari baten antzera beraien lagunen aurrean erakutsi, “ikusi, hau da nire puta” esanez. Emakumeok harrapaezinak baikara eta beraiek aldiz, hain dira lurtarrak, hain hilkorak, hain arruntak. Aldiz, guk ez dugu lurra ukitzen, aingeru-oinak ditugu, hegaztien orpoak, misterioa berea egin nahi dute, xurgatu, akabatu, ezabatu... Hain dira aurretiazkoak eta arruntak euren asmoak...

Paulek beretzat nahi ninduen, berak nigandik espero zuena nahi zuen, ez ni nintzena, berak imajinatzen zuena baizik. Edozein Emma Bovaryk bezala bera mirestea, lanaren ostean Supermanen itzuleraren zain egotea. Ez nion eman nahi zuena eta, horregatik, amodioaren eskutik etorri zen heriotza.

(*Ispiluari.*) Behin ederra izan nintzen, zeruak inbidia zidan. Izan nintzen neskatxa dut gogoan, behor zuria. Eta orain? Zer naiz orain? Ahate hegoluzea? Beltxarga hain da erridikulua lehorrean; aldiz, uretan erregina dirudi, hain da ederra.

Baina Charles zaharra tematia zen: “Alizia zeharkatu ispilua, zeharkatu atea, errealtate-tik mundu imaginarioa, nahastu fikzioa eta errealtatea, egia eta gezurra, izan neskatxa baten ametsa”.

Hala egin nuen.

Ordutik han nago, ispiluaren bestaldean bakarrik. Bi naiz, banatuta, apurtuta, ispilu puskatuan ikusten dut nire burua. Baina, ba al dakizu? Azkenean, denak datoz ispiluaren parera, nigandik zer dagoen beraiengan galdetzero. Punta zorrotzak ditu nire ispilu apurtuak, puzzle batean ikusten dut nire burua, baina ni naiz! Ni naiz! Ondo ezagutzen dut neure burua isla puskatu horretan, nire hitzak, nire egiak.

Paul desagertu zenean zerua erori zitzaidan gainera. Eta zero eroriak dena harrapatu zuen azpian. Orain dena hasi da berriz, hutsetik, lurrikararen baten ostean bezala. Dena zutik dirauen arren. Orain, arrats beheara datorrenean, dena da urdina eta kaletik gabiltza paradisuatik ibiliko bagina bezala, ohartzetxe. Eta egunsentia ikusten dut auzoaren teilatuen gainean, argi garden horrengandik ezin baita ezer ezkutatu. Orain, goiza iradokitzailea da, promesaz betea. Eta gaua ilun, isilpeko eta zurrumurrus betea.

Horrela igarotzen dira egunak, denak berdin, denak igual, ordu berean, leku berean, atzo bezala, bihar antzera! Errutina horretan murgiltzen naiz, oreka faltsu batean, errutinak bultzatuta dena baita errazagoa. Horrela izan behar du, horrelakoa izan da bizitza betidanik eta horrela izaten jarraituko du. Batzuek ez dute ulertu nahi...

Garai berriak, itxaropenez beteak, dena asmatzeteke, zergatik ez? Nork galarazten du? Ezinak eta itxaropenak betiko borroka latzean dihardute, egia eta gezurra, amodioa eta gorrotoa, bizitza eta heriotza, berria eta zaharra, norgehiagokan. Egunero, uneoro. Dena nahasten da, nola gatza itsasoko ur gazitan.

Borroka horretan, nork erabakitzen du nor den garailea, nor galtzailea? Eta garaitua heroia denean?

Denborak kizkur egiten dit ihes, urak atzamarretatik bezala. Denborak ez nau ikusten, beti dago hor mugigaitz. Batzuetan gelditu egiten da jolaskor, besteetan arin doa, ala bietan. Tximeleta da denbora, hauskorra bezain betikoa, unekoa bezain infinitua. Eta denbora ura bezala doa, doa, doa, badoa, eta betirako joaten da azkenik.

Pentagrama huts bat, errima asmaezina, sinkopa bat bat-batean. Piano baten hotsa itsasoaren oihartzunaren gainean. Hain da ederra itsasoaren ikusmira, ez gara ohartzen egiten duen oihartzunaz. Orain, itsaso berri batek hiriko kaleak bustitzen ditu eta kaleko biztanle denak. Zilarrezko ispiluak dira hiritarrak, begietara begiratzuz gero, eztanda gerta daiteke. Nola ez ezagutu nire burua beraiengan? Ezagutzen al zaitut?

Nire neba edo ahizpa ote zara? Nire ama, nire aita?

Ohea partekatzen dugu, nire ametsa?

Hiritarren begietara begiratuz gero, zer ikusten duzu? Lanik ote duen ala langabezia gorrian dagoen? Gidabaimenik ba ote duen? Bikotekidea ote duen ala ez, nolakoa ote den? Nire begietara begiratzen duzuenean hainbat gauza ikusterik ez duzuen bezala, ez ditut ikusten nik zuengan? Non daude gure desirak, beldurrak, antsiak? Inork erakusten ez dituezez, ez al dira inon? Zenbat bide galtzen dira bidea egiterakoan?. Abesti batek eramango nau urrun, nire baitako ezagutu gabeko bazterretara. Han bakarrik nago eta haraino jarraitzen naute nire deabru pertsonal guztiek. Egia esateko gai izango ote naiz ala dena asmatuko dut berriz ere. Beste bitza bat, beste lagun batzuk, beste maitale bat, maitasunik ez dagoen tokian.

Biluztuko ote naiz zuen aurrean ezinezkoa dirudien arren?

TRENEAN. METROAN. GELTOKIAN

Gabriel Errekabide

Trenean I

Barrakoiak dirudite mila
begiko etxebizitzek eskailerak
kanpoan dituzte eta haietan dauden beltzek ere
begiratzen gaituzte
bienvenus.

Metroan II

Metroan periferiara goazela
otu zait
hau ez dela Cortazarren metroa,
bagoi honetan ez zela tokatu,
ez zuela begi kolpez hemen
amodiorik topatu.
Neskabila batek
(*messieurs, mesdames*)
organillo txiki batez pieza bat jo digu
bagoia martxan,
txapela pasatzeko gero.
Ez da Zazie.

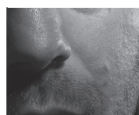
Geltokian III

Hotzak hortzak dituela eta jaten zaituela esan zidan hezur-muinak, gogoan jaten dizula esan zidan begirada bakar batez eta nik igarri nion oinezkoan, askotan hankazpian itzala eta beti isla bilatzen dituela portale eta erakusleihenako kristal zabalenetan baieztatzeko han dela, bera dela eta beste hainbat gauza jakin behar izaten dituenak oinez dabilenak nahiz bera zen geltoki hartan inora ez zihoan bakarra.

“Atzealdean sendo dabil Elkar, baina ezker hegaletik inguratu zaio Meettok”

KEVIN HEREDIA

Zazpi urte dela spa batera joan eta ezer gutxi zekien inork (ados, guk sikiera) Kevin Herediaz. Zortez ez da lan zaila izan harekin jotzea; Dantxarineako lurretan liburu kontrabandoan harrapatu omen du elkarriketan bitartekari aritu denak, Behobiatik bueltan Herediaren berri ekarri digunak. Bihoazkie eskerrak eta eskuminak, hari eta Herediari.

Nondik eta zer moduz doakio bizitza Heredia jaunari?

Bukaeratik hasteko: ondo, eskerrik asko. Eta nondik ere, ez da GPS beharrik: Behobiako harategi batean nauzue, zeregin ez bereziki zerutiarretan. Badakizue, haragia zatikatu, paperetan bildu eta erosle batez ere frantsesei ahalik eta sosa gehien atera nahian. Orain ez gaituela inork irakurtzen: zaldi haragia ere saltzen dut, etxean hazitakoa. Eta *halal* izan daiteke, Mekara ez, baina Biriatuko kaskoari begira jartzen baititut gizagaixoak, zintzurra egin aurretik.

Akaso ijito euskaldun eta literaturzale bakana izango zara .

Ondo diozue, bakana bai, bakarra ez inondik inora: hortxe daukazue Rikardo Arregi (Diaz de HEREDIA, lehengusu txikia), berriki joan zaigun Hasier Etxeberria handia edota Irati Jimenez adibidez, galderaren lehen bi premisak behintzat (ijito, euskaldun) betetzen dituztenak. Tarteka biltzen gara guztiok, eta egiten ditugu gure gauzatxoak. Besterik ez bada, nire amets erotikoetan. Ahaztu gabe Patxi Larrion, zeinarekin elkartzeko naizen larunbatero Irungo Mosku plazako ferian; esan beharrik ez dago zertarako.

Zer zen zutaz nobela publikatu aurretik?

Bistan da neronek idatzitakoak ez dituzuela irakurri. Ezen, zerbaiti buruz idatzi izan badut, neure bizitzaren gainean izan baita. Gazte-
txoak zaretelako barkatzen dizuet, baina ondo dago elkarizketa bat egin aurretik dokumentazio lan minimo bat egitea, elkarizketatuaren liburuak irakurtzea, besterik ez bada

atzeko azalak. Umore onez harrapatu nauzue gaur, ordea: nitaz nobela publikatu aurretik ez zen gauza asko, publikatu ondoren bezain.

Topikoa gora ekarrita: ba al zabiltza beste edozer idazten?

Banabil, nola ez, eta ibili naiz. Gauza batzuk bizitza guztirako dira, oin zapalak, etxearen hipoteka edo EAJ bezala. Hain zuzen, Igartza sariketa-ra aurkeztu izan ditut nire lanak. *Txistu eta hirurok* , esaterako, maitasun-triangelu konplikatu eta zoofilo samar bati buruzko kontakizuna. Azkena bidali nuen *X hil dut* . Baina, antza, ez naiz sariketa horretako irabazleen kanonetan sartzen. Ados, literarioki ere ez.

Esan al dizu inork gizonetz beteta dagoela liburuaz?

Hara, azkenean egia izango da nobela irakurri duzuela. *Touché* , arrazoi duzue, alde horretatik (ere) oso kritikagarria da. Eta, aizue, igual zuek zarete horretaz ohartu eta publikoki zerbait esan didaten lehenbizikoak, hainbeste urteren ondoren. Pentsatzen hasia nago nobela irakurri zutela esan zidaten *payazo* askok axaletik begiratu besterik ez zutela egin: zenbat zurikeria...

Eleberria autofikzio gisa etiketatzea onartzen duzu? Ala horren parodia da justu?

Ijitoa naizen aldetik, etiketak ez zaizkit gehiegi gustatzen, ulertuko duzuen moduan (ke si txatarreroak, ke si lapurrak... beti horrelakoekin gabiltza). Orduan, autofikzioa? Parodia? Ba ezetz esango nuke, ez bata eta ez bestea: nire bizitzan inportantzia handia izan zuten hilabete batzuen epopeia idatzi nahi izan

nuen, baina hor kontatzen den guztia egia da, ez nuke nahi horretaz zalantzarik geratzerik: fikzioarekin antza izan dezakeen edozer gauza kasualitate hutsa da *Hor hago Kevin?* -en.

Canok azpimarratu zuen [Nobelaren aurkezpenean San Jeronimo kaleko Sotoan] beti interesatu zaizkiola idazle erdi anonimo erdi ezkutu horiek (Salinger, Pynchon...); multzo horretakoa zaitu zu, “pertsonaia eta idazlea bereiztea ia ezinezkoa den literatura horretakoa”.

Et, et, et: nobela Egiako Le Bukowskin aurkeztu zen, ekainaren 18an, hain justu José Saramago hil zen egunean. Tipoak ezin itxaron. Eta klaro, hurrengo egunean periodiko guztiak hari buruz; eta nire nobela Kulturako orrietako azken zokoa lurperatuta.

Iban Zalduari, aldiz, gaitzesgarria zaio anonimatoarena, euskal literaturan erantzukizuna aurrez aurre asumitu behar delako, haren hitzetan.

Gogortxo egiten zait “gaitzesgarri” hitza, literaturaz ari garelarik. Urtetan dekalogo grazioso-usteko eta itxuraz politikoki inkorretoak publikatzea, sarean tabarra ematearekin konformatu ez eta liburu batean berfrijitzea, Elkar ezker-eskuin egurtu ondoren Elkarrekin publikatzea edo ipuinak idazteko patroï bat hartu eta hogeï urtean hortik zentimetro bat ere ez mugitzea... horiek ere ikusten ditut nik, baina ez nioke halakorik esango aurrez aurre; are gutxiago, publikoki. Eta hementxe gaude, haragiari kolpeka isil-isilik.

Euskal literaturaren panoramari kritika egiteko baliatu zenuen nobela?

Egia esan, ahalegin handia egin nuen ahalik eta deskriptiboan idazteko. Dena dela, euskal literaturan edo beste edozein panoramatan, “dagoena dago”, Lucky Losada lagunak dioen moduan. Baina kontua ez da zer dagoen, baizik eta zer egiten duen norberak dagoenarekin. Nik, besterik gabe, nirea bota nuen. Hori kritikatzat hartzen bada, jakina, kritika izango da.

Euskal literatura kritikatzeko moduak eskas daudelako ote? Nolako kritika behar du euskal literaturak?

Ez dakit, eta ez nuke jakin nahi ere. Aukeran, trikitixa baino, flamenkoa jotzea eta aditza dut nahiago; era berean, nahi nuke aditua izan irakurketan eta idazketa literarioan, baina ez kritikan. Horrekin erantzun dizuet, ezta? Egon pixka batean, deika ari zait norbait... Hara, Telleria jauna, aspaldikoa!

Meettok vs. Elkar. Nola ikusten duzu partida?

Norgehiagoka gogorra! Hala da, Juanan. Epaileak azken txistua jo arte, ezer ez dago erabakita hemen; aurrekontuetan alde nabarmena egon arren, aurkari txikirik ez. Atzealdean sendo dabil Elkar, baina ezker hegaletik inguratu zaio Meettok. Sigi-saga mugitu dute baloia Ramón Etxebesteren neska-mutilek, arrisku bizia eraginez, baina ezinean. Kontraerasoan saiatu da Elkar, banaketa-sare osoa zabalduz... dena den, erne! Erdigunetik eskuin hegaler aurreratu da oraingoan Meettok, erdiraketa arriskutsua... eta

GOLA, jaun-andreok! Erdipurdiko errematea, baina gola! Egiako argitaletxearen zaleak pozez lehertu dira. Zorarena harmailetan, Juanan!

Ikusi al duzu aspaldian Xabier Mendiguren?

Ez, tamalez. Estimatu handian daukat XME (hala esaten nion, intimitatean), baina ulertzen dut, Londonen ukabilkada jo nionetik, zera, gizonak beldur pixka bat hartu zidala. Bere abokatuen gomendioz-edo, epaile batek urruntze agindua jarri zidan. Ez dakit noiz arte, egia esan. Hala eta guztiz ere, Londongo itzuleran, Mendiguren *himself* etorri zen harrera egitera, Maribel eta beste hainbat lagunekin batera. Le Bukowskiko aurkezpenean ezin izan nuen parte hartu (lan kontuak tarteko) , baina, kontatu zidatenez, hantxe azaldu zen Xabier Mendiguren Elizegi, zintzo demonio, esanez: “Nola ez naiz etorriko, antagonista naiz-eta!”

Nolakoa da harremana zure larruan jartzeko kontratatuak izan ziren lau beltzekin, Bereziartua, Galarraga, Olano eta Sarasolarekin?

Harremana? Apenas izan dudana... Beraien whatsapp taldera gonbidatu ninduten, baina ez nuen gonbidape-na onartu. Paso.

Egongo da zure Berriako zutabeak faltan botatzen dituenik. Gu, urrutira joan gabe.

Lausengu handia da hori irakurtzea, ez didate askok esan halakorik; esan didaten guztiek 30 urtetik behera zuten. Beste batzuk ordea... Lepoa jokatuko nuke idazle jaurlasarituren bat ez dagoela nire zutabeen espe-roan, ezta elkarriketa honen zain ere. Bada... *voilà* ! Harrapazank txiribiton!

Kamioia edo nobela? Nobela edo kamioia?

Nobela hautatu nuen lehenik, kamioia hartu behar izan nuen ondoren ezinbestean; orain, ikusten duzue, matxetea eskuan txuletak zatitzen.

Zer iritzi duzu Lekore aldizkariak?

Egia esan, ez nuen ezagutzen galdezka etorri zareten arte. Nahiko aparte nabil, geroz eta aparteago, baina kasu emango diot eskuratzen dudanean. Zuei ere ez dizuete eman lgartza bekarik, ala?

MADRILGO POSTALAK

Ferrando Xanpun eta Antontzin Ostrikoa

Umezurtzarena

Garaipena umezurtz dago hizki bat ostu ziotenetik, eta historia liburuak jostailuak dira burges txikion eskuetan.

Horregatik galdetzen dut abandonatua izan ez den haurrak nola egiten duen negar egiteko arrazoi bat bilatzeko. Goata artean hazi denak ez al duen sekula zilegitasunik, hala irizten dionean, legearen mugak hausteko.

Eta jarritz gero aurrera so, balizko ondorengoei gure gaztaroa ederresteko asmatuko ditugun istorioen sinesgarritasun mailak kezkatzen nau gehien. Kantu bat, liburu bat, itxitako taberna-zulo bat eta manifa bero bat gutxienez beharko ditugu errelatoaren bizkarrezurrean. Eta ginen gutxia puzteaz zein arduratuko da, denbora akaso?

Gure poema herdoilek ziur iradokiko dute garai lokaztu baina bizi beharreko haien usain gozoa (hiriko azken antro ilegala itxi genueneko pasarte heroikoa kasu). Iragana izan liteke egunez egun inar bat basamortutzen den belazea eta guk beti aldarrikatuko dugu joandako denbora horretan geure lur-sailtxoa.

Direnak eta ez direnak kontatuko ditugu *–batzuk egiak ez danak* – gure ibileren ezinbestekotasuna kontsideratu dezaten, eta inork amua zintzurreratu eta benetan digeritzen badu, xanpain botilak zabalduko ditugu edo lo lasai egingo dugu besterik gabe.

F.X.

Errari zabiltzanean

Errari zabiltzanean
jende artean igeri
itomena bihurtzen da
eguneroko ogi
zeure buruarengandik ihesi
joaten eta etortzen
errari zabiltzanean
Gainezka daude kaleak
eta zu horren bakarrik
izurrite bat bailitzan
hedatu da errutina
zenbakiek huts egin dizute
ezezagun zarenetik
gainezka daude kaleak
Emadazu gutxienez
dosi txikietan esperantza
porlanezko zoruan
sustrairik ezin da bota
bihotza adreilu bat da
eta irauteko arrazoi bat
emadazu gutxienez

Gelditu zaitez une batean
nire ondoan
bildu nire altzora
alde egin aurretik
ez zoazela sentitu behar dut
ez zoazela alde egin aurretik

F.X.

Gaur bertan

Egia da, pentsatzen nuen hiriko zentrotik edozein ostera zein ibilera errariri bukaera eman eta ostatu terraza edo kale bazterren batean esertzean, zirkulazioarena, egia da. Ez da sekula gelditzen, eta bost axola jendeek koagulatzea behar badute egunean 8 orduz, ze gaua ez baita dagoeneko existitzen, pertsiana dela medio argiarekin (kale-argi zikinekin!) ezkutaketa-jolas gogaikarri hori ezpada. Gogorra da, iradokitzen nion nire buruari, 24h-ren esanahia. Eternitatea esan nahi du, ez zirkularra, ez espirala, abstraktuagoa, esan nahi baita. Eta hori gutxi balitz, jendeek uste dute oraindik gaua existitzen dela, gauza jakina omen, jada zergatik beldurtzen ez dituen jakin nahi ez duten arren, begiak ixten dituztenean mundua nora joaten den ez baitakite.

Odolez josia da hiri hau, benetan, ez naiz isuritako odolaz edo odol-isuriez ari, are gehiago, odola bere bidetik ez irtetea da gakoa. Odol tantak gara organismo zital honen zainetan bidaiari, guk bizi dugu. Beste batzuk organismoak azpitik urik ez baina zirkulazioa bai baduten zubipeetan kanporatu gorozkiak dira. Beste batzuek mindutako odol, zainen errail estuetatik irten nahi eta lortu, isuritako odol.

Non Stop, beraz, Non Stop, pentsatu nuen ostatu terraza hartan, beldur oihu bat aditu ondoren ezkerreko elkarzutetik jalgi zen autoa nire parean gelditu zenean. Orduan, kopilotuak leihatila jaitsi eta hortxe-hortxe metro erdi luze izango zen xafladun aiztoa bere lepozaineen jarri zuen supituki, mehatxuz. Gaur bertan, ahoskatu zidan ahotsa altxatzeke, bai, hiri. Gaur bertan erauziko diat bizia.

A.O.

Ni eta ni hiri honi

Ni eta ni hiri honetan,
ni beti nirekin lotan
kolokatuta, kolokan.
Sarritan elkar suntsitzen dugu
elkar babestu asmotan,
ta nahi baino gehiagotan
bukatzen norgehiagokan,
nor da gehiago biotan?

Madrilgo hiri barruti,
boterearen idulki,
lotzen gaituzu estuki.
Hauts beltza arnastuz porlandutako
mukiok ez dira muki.
Erruki, jauna, erruki,
ez dut nahi berriz eduki
itsasoa hain urruti.

Gazteagotako trosta,
etengabeko poz erosta
hil ez bada, ozta-ozta...
Nire burua akitua da
ta bihotzak zer diosta?
“egizu kalera ospa
garai ederrak datoz ta!”,
baina sinestea kosta...

A.O.

Ametsen zaborrontzia,
ke lainoetan ortzia
egunero ehortzia.
Zer da hiri hau?, giza sare bat
bakardadeek josia,
estimulu gaindosia,
ederraren jelsia,
gogoaren artrosia...

Kritikak besoak ahalke
ta zenbat maniki talde
eskaparateen alde.
Reality show erraldoi hontan,
gu, oinezko dohakabe,
joan goaz noragabe,
beti heldu nahi, halare,
beti urrunegi gaude.

*Bazterrik bazter eta zubi zahar eta berrien zehar-zuloz gizaki izatez kanpo
besterik ezer ez dutenen mamuak ikusten ditudalako egunero.*

Bitoriano Gandiaga.

Hemen ez da egunero hasten. Kaos ordenatu baten antzera, baina ganoraz antolatu bide zuten hau guztia, jendea errailetatik irteteko intentziorik gabe sumatzen dut bederen.

Ez dakit lotsagatik den, baina noizko gurutzatu begirada bat metroko joan-etorriotan.

– Madrilgo udalaren mandatuz nator –zartatu dit pentsamendua kale-musikari ileho-riak–, jendeari ahaztu egin omen zaio-eta aurrean daukanari erreparatzea mugikorrak eskuetan dauzkanetik –dio txiste-tonu serioan–.

Honen hasperen eta haren harridura artean, folk kanta amerikar jostari bat kantatzeari ekin dio gogo onez, gehienentzat lanerako bidaia den izapide biolento honi duintasuna erantsi nahirik.

Handik bi geltokira, presaka bezala sartu da funtzionario atorraduna justu gu geunden bagoira. Mugikorreтик hizketan ari da telefonoz bestaldekoa madarikatzen, eta eskegi duen garaian ohartu da bere alboan bi gazte ari direla elkarri musuka –norbere burbui-lak plof egiten duenean akordatzen gara haragizkoak garela–.

Bere bakardadea interpelatzan ari direla-eta, alferrik esango dio bikote suharrari maitasuna dela tasunetan astunena, asunena.

Hamahiru geltokiko bidaian lau biderrez eskatu didate dirua eta limosnarik ez diot inori luzatu. Denei ezin diek eman eta arazoa goragotik dator eta errukiarekin jai zagok eta hau pobreagoa duk baina hi ere pobrea eta kapitalismoari sua.

Ehunka istorio igaro zaizkit gaur ere muturren aurretik, soilik bakan batzuk hautemateko gauza izan naiz, baina. Zentzumenak nagitu egiten zaizkit –kolore, argi, zarata– zaparrada honetan, kaleko zeharra benetako jolas-parke bat bihurtzen zait askotan eta neka-neka eginda harrapatzen nau etxeak itzuleran.

F.X.

When i'm feeling blue

Hemen lanbro ke laino
alimaleko honi hots egiten diote.

Kafea sardeska labana Donuts
hautsontzia edo zenizeroa edo hausterrontzia
Metodoaren Diskurtsoa (Diskurtsoaren Metodoa) esate baterako
Kartesio zelatan Kartesioren zigorra.

Vallecaseko irlan
abandonatzen nau galarrenak
no me pises el fregao.
Papera tabakoa sua eta...
When I'm feeling blue
eta baita bestela ere

A.O.

Erretiratu egin behar nuke

Erretiratu egin behar nuke
lorategiren batean,
toki apain asko ditu
infernuak besapean.
Supermerkatuan langileak
daude hogeitalau ordutan.
Oinarria zartatzen hasi zaion
izebergak, hau du puntan.

Ate dizdizari bakoitza da
bide berrien maratil,
noiz pentsatu zenuen azkenengoz
atseden hartzea Madril?

Denda, taberna, polizia,busa,
jendea, kea, anbulantzia,
inoiz ezer ere falta ez zaigun
eroon abundantzia.

Abundantzia zer da ba
gutxi batzuen urrea ez ezik,
ez bada barrutik usteldutako
eskaparate bat baizik?

F.X.

B E R L I N

Alazne Arruti Bengoetxea

I

1963 kilometrok banatzen gaituzte atzerrira joan zinenetik. Ohartzerako bueltan izango zinela esaten zenidan, eskuan kubata hasi berriaz koadrilakoekin bisitan joateko dirua aurrezten hasi behar nuela esaten nizunean. Azken agurra malkotan ito genuen eta, ordutik, lotsa izpirik gabe oroitu nahi nuke mozkorrez inguratutako taberna-zulo hartan eskaini genuen drama.

Skypea erabiltzen ikasi dugu behintzat eta uste baino azkarrago lausotu da zure hutsunea. Batzuetan errudun sentitu izan naiz hangoaz gehiago galdegin ez izanaz baina izan dugu elkarri zer kontatua eta ordenagailuan izoztutako gure aurpegiei barre eginez bete ditugu elkarizketen hutsuneak.

6 hilabete ostean, zugana abiatu gara.

L jaso eta hurrengo geltokirantz jarraitu dugu. Nahiz eta metroarekin nahiko ondo moldatzen naizen, ez naiz lasaitu aspaldi bilbotartu zen M garaiz eta metroaren ahoan gorpuztu den arte. Zain ditugu gainontzekoak. Irrikaz jo dituzte bozinak eta, auto barruan estu gauden arren, munduak abiadura mantsotu duela dirudi. Ez da inori sator-zuloko eskaileretan enbarazu egiteko aukerarik, metroak aurrera jarraituko du gu gabe eta bost axola zaigu. Gu goaz ihesi.

Ez gara etxean geratu zale eta Kantabriako kostaldea harrotu bezain pronto zerrendatu ditugun hurrengo txangoak penagarriak izanagatik, inongo erreparorik gabe enegarren aldiz eman diogu zerrenda osoa marratzeko hitza elkarri.

Hegaldi lasaia izan da. Pisua aurreztu asmoz hartu dudana liburua ez dut atsegin eta are astunago bilakatu da. Lur hartzeaz, lagunari leiho ondoko eserlekua utzi izanaz damutu naizen arren, lepoa luzatu eta argi ñimiñoak ezerezetik sortzen ikusi ditut, hodeiak lakuekin nahastu dira eta McDonalds baten argi gorria sumatu dut amaiera aldean. Ez da txalo zaparrada handiegirik aditu eta eskerrak. Aurreko bikoteak pringles zorroa

galdu du gure oinetan eta guk, gosez amorratzen, motxilan hartu. Inurritegian hara eta hona hasi dira jaka eta maletak eta zorua zapaldu eta masailak goritu bezain pronto, autobusera sartu gaituzte inurri ilaran garraio.

Ilundu du dagoeneko eta aireportura ez etortzeko agindu dizugu. Kuadrilla handia izanda ere, M eta I izan dira ostatu-harrerako gaztearekin ingelesez hitz egitera ausartu diren bakarrak. Gainontzekoak atzean jarri eta “zer esan du?”, “dena ondo?”, “maindi-reak gelan bertan daude?” esatera besterik ez gara mugatu, nazkatuta biratu eta mesedez lasaitzeko esan diguten arte.

Berehala lausotu dira arnasak ohatzez jositako gelan.

II

Alexanderplatz-era heldu eta dagoeneko taldetxo bat elkartzen hasia da *free tour* dioen aterki beltzaren azpian. Ez naiz inoiz halakoen zale izan baina benetan merezi duela eta zuzenean ekarri gaituzu gazte lodikotearen albora. Gonzalok taldeari bere burua aurkeztu eta ibilbidea hasi aurretik bere ustetan astunegia izango ez den eta halako hiri baten nondik norakoak ulertzeko beharrezkoa den sarrera historiko bati ekin dio.

Urik gabeko iturri borobilaren aurrean gaude. Zentro komertzialeko sartu-irtena etengabea da eta atezainak jaiotza marka itzela du aurpegian. Mltte, Bigarren Mundu Gerraren amaieratik Sobietar Batasunaren gain egon zen Berlingo zatia omen da. Metro ahoan neska gazte bat firma eske ari da eta kasurik egiten ez dion oro iraintzen hasi da. Berlin Alemaniako hiriburua izanagatik, egun inguruko herrialdeei esker mantentzen omen da ekonomikoki. Txapel horia daraman saltxitxa saltzaile ibiltariak haragia hartu eta ogi artean sartu du biraoka jarraitzen duen neskaren alboan. ***No os habréis encontrado a mucha gente alta, rubia y de ojos azules, verdad?*** esan digu Gonzalok bromazale, telebistako aurkezle ahotsaz, populazioaren zati handiena atzerritarra dela adierazteko. Lagunak dagoeneko nazkatuta, elkarren artean hitz egiten sumatu ditut, batek historiako irakasle ohiaren keinuak antzeztu eta besteak barreari ezin eutsi. Berlingo hartzari buruz hitz egiten hasi da. Dagoeneko zenbat ikusi ditugun galdegin digu eta begirada, barre eta broma konplizeak zabaldu dira talde osoan, gure koadrilan izan ezik. Mota eta kolore guztietako 300 bat estatua kokatu omen dituzte hirian zehar eta guk ez dugu bat bera ere ikusi. Ikurraren jatorriaren inguruko teoria asko omen daude eta horien artean nagusiena hiriburuaren izenaren lehen zatiak (Ber, alemanez Bär) hartza esan nahi duela omen da. Emakume batek janari zorro bat utzi du arropa denda erraldoiaren aurreko

zutabeen. Bestalde, Alemaniaren kolonizazioan parte hartu zuen Alberto I-aren ezizena huraxe omen zen: “Alberto hartza”, ausardia eta adorearen adierazgarri. Eskale bat eseri, eskuak hatsaz berotu eta zorroa miatzen hasi da. Erdi Aroan familia nobleen armarrietan nagusitu ohi zen ikurra ere izan omen zen eta egun armarri ofizialaren zati da. Oinez abiatu gara.

Hotz egiten du. Bi galtzerdi pare jantzi ditut eta oinak erretzen ditut. Elkarri besotik helduta goaz, txapela buruan, eskularru eta bufandaz korapilatuta, eta inoiz elkarren artean hutsunerik izan ote den zalantzan jartzen hasia naiz. Enparantza handiaren gainean Fernsehturm, telebista dorrea handitzen doa. 60ko hamarkadan Alemania erdibituta, bata bestea baino indartsuago zenaren lehian eraiki omen zuen Alemaniako Errepublika Demokratikoak (RDA) eta harresia eraistean, hiriko edozein puntutatik ikusten den 365 metroko telekomunikazio dorrea (Europako 4. eraikin altuena) bata-sunaren ikur bilakatu omen zen.

Marx eta Engelsen parkea ezkerraldean utzita, Lustgarten lorategia eta Berlingo Errege Jauregiari parez pare dagoen katedralera heldu gara. Harri zurizko fatxada hotzaren gainean, urdin kolore ederreko kupulak atentzioa ematen du. Jauregia, aldiz, eraberritze lanetan dago eta SAMSUNG-en iragarki erraldoi batez estalita dagoen arren crowdfunding-a abiatu dute, laguntzan parte hartu dutenen izenak adreiluetan jartzearen truke. Gonzalok datu historikoak bata bestearen atzetik erreztatzen jarraitu du, harik eta bakarren batzuk selfieak ateratzen harrapatu eta denbora libre eskaini digun arte. Hurrengo egunetan bisitatu nahi nituzkeen lekuen mapa mentala forma hartzen hasi da pixkanaka. Denbora luzez ibili gara hara eta hona eta nekea nabari da taldean. Harritu egin gaitu trafiko faltak eta kale zabaletako oinezkoen lasaitasunak. Bebelplatzen, 1933ko maiatzean Naziak zentsuratu eta erre zituzten autoreen 20.000 liburuen oroimenez, liburutegi huts bat erakusten duen leihoaren gainean ibili gara oinez. Horien artean zegoen Heinrich Hein, 100 urte atzera “Hura prelude bat besterik ez zen izan, liburuak erretzen diren lekuan, pertsonak erretzen aमितzen da” idatzi zuen berbera.

Humboldten unibertsitatearen parean honek euskararekiko zuen harremana aipatu du bisita gidariak, gure arreta bereganatzeko. Iaz Merkelek bisitatu zuen kebaba jendez gainezka dago eta pasealeku zabaletik aurrera jarraitu ostean, L itxurako horma zati batekin egin dugu topo. Gonzalok aterkia luzatu duen arren ez da goiko zatira heldu eta hara goraino pertsona bat nola igoko genukeen hausnartu dugu luze. Izan omen zen behin blindatutako auto batekin horma zeharkatu zuen ero bat.

Kalearen erdian aurpegi erraldoi baten soslai ikusten da. Johann Georg Elser, 1939ko azaroaren 8an Municheko Bürgerbräukelle garagardotegi ezagunean Hitler eta alderdi Naziko beste zenbait kideren eraiketa planifikatzeagatik ezagun egin zen arotzari eskainia omen da. Führer-ak hitzorduak aurreratzeko ohitura zuenez, minutu eskasengatik egin zuen ihes leherketatik. 1945eko apirilaren 9an erail zuten arotza.

Valladolideko gazte hitzunak etengabe goraipatzen du alemanen umorea, eraikin

ororen iragana gogoan hauek berrerabiltzeko duten abileziagatik. Gehienak bonbardatuak izan ziren arren egun ogasun zentroa denak zutik iraun zuen, hegazkinen planoak bertan pilatzen zirenez informazio preziatuegia baitzegoen jokoan.

Kale kantoi batean bildu gara edari beroren bat hartu eta bisitarekin jarraitzeko hitzordua zehaztu asmoz. Hementxe kokatu omen zen hirian bertan grabatutako nazien inguruko film bakarrenetarikoa eta esbastikek berriro hiria hartu behar zutela zabaltzean, istilu garrantzitsuak izan ziren kaleetan. Horra azken urteetan halakorik errepikatzekeo zailtasunaren zergatia. Hogei minutu barru abiatuko gara berriz.

Gustura bildu gara berotara. Gehienek kafesnea eskatu dute eta nik, esnekiak ongi digeritu ezin dituen bakarrak, kafe hutsa eskatzeko ahaleginak egin ditut. Aparrez gainezka, itxura ederreko kikarek hartu dute mahaia fundamentu eskaseko ur zikin basokada galantari putz eginez itzuli naizenean. Komunera joateko astia izan dut behintzat.

Gendarmenmarkt, jendarmeak pilatzen ziren plaza, ikusi dugun plazarik ederrenetarikoa da. Hutsunea erraldoi batek zanpatutako zola markaren antzera nagusitzen da eraikin altuen artean. Plazaren alde banatan berdin-berdinak diruditen eliza Frantses eta Aleman pare barrokkoa kokatzen da Orkestra Sinfonikoaren Konzerthaus egoitzaren alde banatan. Eskailerapean Johann Friedrich von Schiller poeta eta filosofoaren estatua bat dago, zeina greziar edo erromatar baten antzera gorpuzten den erramu koroa buruan eta idatziak besapean dituela. Inguratzen duten 4 musen artean gizonezko bakarrak egun aurpegia agerian daraman arren, marmolean zizelkatutako oihalez estalia izan omen zuen denbora luzez.

Bazkalordua da dagoeneko eta holokaustoaren memorialean ez dugu argazkirik atera Shashak Shapira artista israeldarrak lotsaraziko gaituenaren beldurrez. Berlingo ikurra den Branderburgoko atean eman diogu amaiera bisitari. Hiriko sarbide zaharra 1788 eta 1791 artean eraiki zen. 65 metro luze eta 26 metro zabaleko egitura garaiak garai-penaren jainkosa garraiatzen duten zaldiak eta koadriga eusten ditu gainean. 1806an Napoleonek Parisera berarekin eraman zuen arren, bertan jarraitzen du gaur egun, enperadorearen inperioaren gainbeheran berreskuratu ostean, berregindako plaza Pariser-Platz izendatu baitzuten. Gonzalok, zenbait gomendio eman dizkigu bazkaltzeko eta bakoitzaren abiapuntura itzultzeko. Berehala sakabanatu da artaldea.

Hemendik aurrera zeuri egotzi dizugu gidari lekukoa. 3 egun ditugu hiri erraldoia ezagutzen jarraitzeko.

GAUR BAI, MORBOA, NOLA ITXOIN

Ander Lizartza

Gaur bai

Hain gustura egoten zen azken unea ahaztua zuela idazten hasi da. Bitartean, zigarroen ondoretasunarekin eta iluntzeetan autopista izango diren ahoek marraztutako irrien munduarekin amesten dutela esaten dioten uhinezko ahots urratuei entzuten die. Galdu egiten zaizkio hatzak teklatuaren gainean. Zein tekla zapaldu jakingo ez balute bezala, zanpatzeko unean damutu eta lotsatuta atzera bilduko balira bezala.

Zerbezak umelduriko mingainaz busti ditu hotzak lehortu dizkion ezpainak, hatzek melodia dantzagarriarik aurkitu ez eta amore emateko asmoak indarra hartzen duen bitartean. Baina gaur ez. Atzo utzi zion idazteari, baina gaur ez. Gaur idazten hasitakoa bukatuko duela erabaki du, eta abesti bera behin eta berriz entzuten duela behatzak pixkanaka dantzan jarri zaizkio.

Irribarretsu dago pantailari begira, gaur lortuko duela ziur egongo balitz bezala. Gaur, azkenean, ez diolako tristurari edo galduta egoteari idatziko. Ez. Gaur zorientasunari idatziko dio. Egun batzuk, dezente, asko pasa direlako ohean irriz etzaten ez zela, ohean *egunero dagoen irri egiteko arrazoiaren* zain esna gelditzen ez zela. Gaur irria ekarri du ohera. Gaur ez da zain geldituko. Gaur irriz lokartuko da, irriak goizean lagunduko diolakoan.

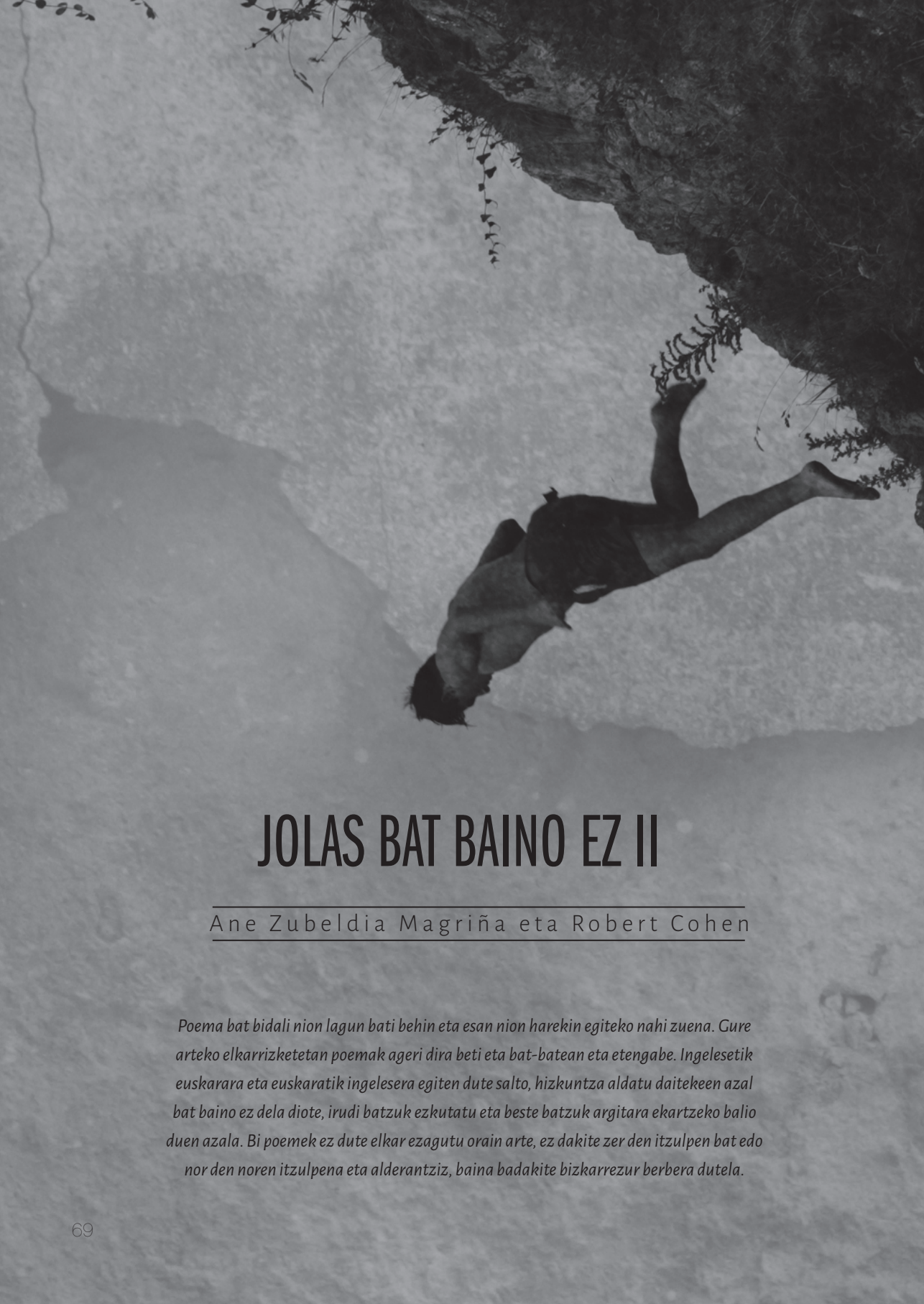
Morboa

Argien joan-etorria etengabea da zubian. Istant galkor batez argitzen naute eta badoaz. Batzuk gelditu egiten dira, gizonezkoak batez ere, gazteak ere bai. Lerdea ezkututzen saiatzen dira, letaginak zorrozten zaizkien irribarreekin begiratzen nautela. Gutxi dira

nire begien koloreaz gogoratuko direnak, ez dira asko aurpegira begiratzen nautenak. Hotzaren eta jatekoaren artean aukeratzera behartzen nauten gonak janzten ditut, astearen araberako luzera dutenak. Begi-ertzetan dirdirak, hatz nagian eraztunak eta neskaren mezuak mugikorrean beraien osagarriak. Hogeita hamar euro balio ditu nire gorputzak ordu erdia, berrogeita hamar ordu osoa. Morboa ematen die alde ilunak argitzeak. Ez dakite astelehen goizean gorbata jantzita joaten naizela lanera. Analismoa beti izan da endekatua, debekatua gizon ezkonduetan. Maskulinitasun hegemonikoaren gibelaldeak.

Nola itxoin

Batzuei oinak mugitzen zaizkie erritmo jarrai ezinean. Beste batzuk azkazalak jaten dituzte esku dardartiekin. Beste batzuk azkar ibiltzen dira alde batetik bestera. Beste batzuk leku guztietara begiratzen dute. Edo ordulariko orratz mantoegiei begira gelditzen dira. Betaurrekoak garbitzen dituzte behin eta berriro beste batzuk. Edo orraztu egiten dira. Edo mila aldiz lisatzen dute blusa zimurtua. Beste batzuk paragrafo berdina irakurtzen dute etengabe, eskuartean duten liburuan ezin kontzentratu. Edo mugikorra desblokeatu. Eta blokeatu. Eta desblokeatu berriz blokeatzeko. Batzuk berandu datozenei itxoiten diete. Beste batzuk goizegi iritsi direlako itxoiten dute. Beste batzuk dei baten zain gelditzen dira. Beste batzuk hamaika dei egiten dituzte itxoiteaz aspertuta. Batzuk denbora gutxi daramate zain. Beste batzuk orduak, egunak, hilabeteak pasatzen dituzte iristen ez den erantzunaren zain. Batzuk pazientziaz itxoiten dute zain dauden momentua, eguna. Beste batzuk alde egiten dute pazientzia aspaldi agortuta. Batzuk poztu egiten dira itxarotea bukatzean. Beste batzuk bere buruarekin haserretzen dira. Beste batzuk amildu. Eta beste batzuk zain jarraitzen dute oraindik. Itxoiteak, finean, badu bere xarma.

JOLAS BAT BAINO EZ II

Ane Zubeldia Magriña eta Robert Cohen

Poema bat bidali nion lagun bati behin eta esan nion harekin egiteko nahi zuena. Gure arteko elkarrizketetan poemak ageri dira beti eta bat-batean eta etengabe. Ingelesetik euskarara eta euskaratik ingelesera egiten dute salto, hizkuntza aldatu daitekeen azal bat baino ez dela diote, irudi batzuk ezkutatu eta beste batzuk argitara ekartzeko balio duen azala. Bi poemek ez dute elkar ezagutu orain arte, ez dakite zer den itzulpen bat edo nor den noren itzulpena eta alderantziz, baina badakite bizkarrezur berbera dutela.

Prekarietatea

Aspaldi ez nintzela hamaiketan esnatzen. Normalean zortzi t'erdietarako esaten didate begiek egarri direla, eta hasteko kontzienteki arnasten.

Larunbat goizak, ordea, ematen dit aukera espazio propioari arretaz begiratzeko, gorputza martxan jarri gabe.

Beste astebate bizirauten, kabi propiorik ba ote den, posible ote den, ukigarri ote den h(eg)aztatzen.

Prekarietateak txori makur baten begiak ditu, eta kaiola bat da. Hegalak izan badituzula aitortzen dizu, baina horiek irekitzeko baldintzak banan-banan idazten dizkizu bizkarrezurrean kontu handiz zuk ikusi ez ditzazun.

Eta agian horregatik,

larunbateko hamaiketan esnatu eta zu zarela, azkenean zu zarela dakizun arren, izarak pisu zaizkizu azalean, neguan elurpean geratzen diren hegoak bezala.

Precarity

It's been a while since I last slept late.
By half past eight my eyes
Are thirsty and they tell me
And I start to notice my own breathing

On Saturday morning though
I have the chance
To look around at my own space
Without moving in it

Another week spent
Surviving, testing
The limits of my own nest: I
f there is such a thing,
If I can make it
If it can be tangible, here.

I have the eyes of a hungry bird
Caged.
It is acknowledged that I have wings
And that I might use them
But singly
Vertebrae by vertebrae
Just a flex each
Behind me where I cannot see

So therefore, perhaps

At 11 am on a Saturday
When you wake up
When you know
That this is you
This is you
Immutably,
The covers lie heavy on your skin
Like winter snow heaped on a cold wing

Z E R U G O R R I A

Lurdes Ondaro Mallea

Gaur esnatu denean zerua gorri zegoen.

Hasieran oraindik lo zegoela pentsatu du, baina bost minutu pasatu eta ametsak bere horretan zirauen, zeruak gorri, urdin beharrean. Lakarrez erdi itxitako begiak zabal-zabal egin eta esna zegoela deliberatu du. Hurrena atmosferako fenomeno arraroren bat izan zitekeela otu zaio, gas isurketaren bat, estralurtarren eraso. Beste bost minutu eman ditu leiho parean, kristalari edo atzeko eraikin itsusiari begira, ez da erraza jakiten. Besoak buru gainera altxatu eta pare bat luzaketa egin ostean duxara joan da.

Kalera irten da begi lakar eta gaueko izerdiz libro. Kotxeek isurtzen duten kea grisa eta espaloia grisa, zuhaitzak are grisagoak, egunkaria zuria izateak harritu egin du hasieran, baina ez dio garrantzirik eman.

– Beste behin berandu bazatoz, kale gorrira. Azken abisua da –agurtu du nagusiak lanera heldu bezain pronto. “Kale gorrira bidaltzea ez legoke hain txarto. Kalea eta zerua nahastu eta zerura igo ahalko nintzateke akaso, gorritik gorrira, bereizten ez dena gauza bat bakarra da.” Ideia erdi absurdua dela badaki baina koadernoan apuntatu du.

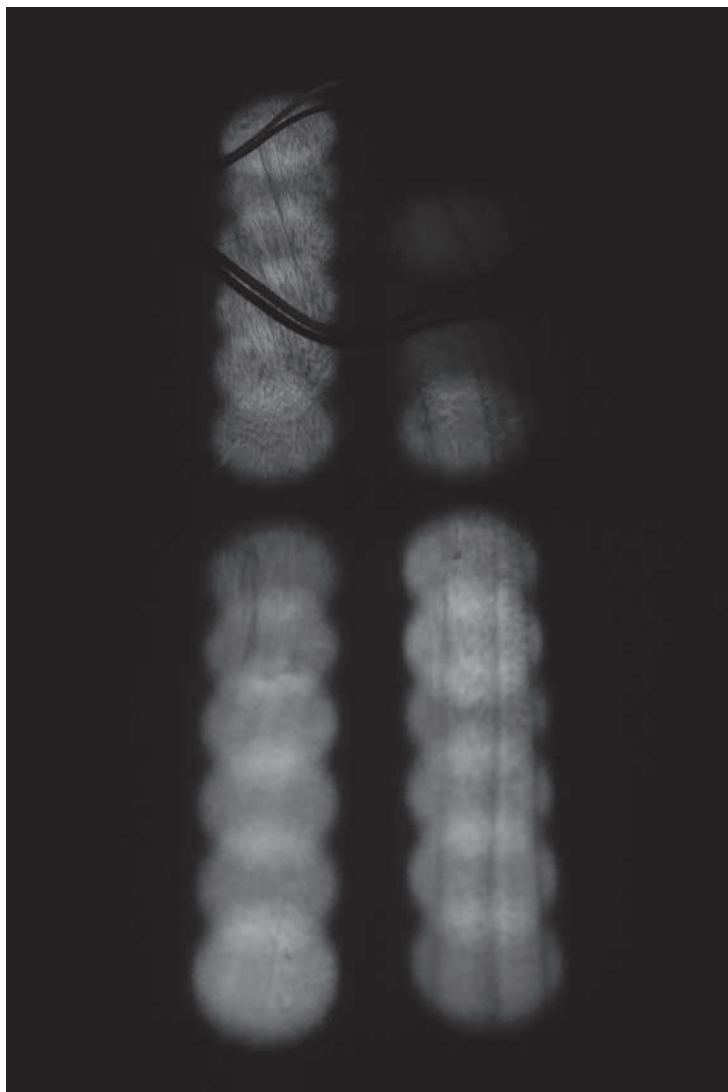
– Gaur ere eguraldia kili-kolo, e? Laino tripa-handi horiekin ez dago jakiterik –agurtu du bulegoko meteorologo frustratuak. Buruarekin gora eta behera baietz egin eta bere idazmahaira zuzendu da, ordenagailu aurreko besaulkian eseri. Leiho txiki bat du parez pare eta argi apur bat sartzen zaio. Giro trumotsua dago, egia esan; gaurkoan asmatu egin du lankideak.

Hasi da tantaka euria; nagi lehenengo, indartsu ondoren. Atzo bezalatsu, herenegun moduan. Martitzena da gaur, edo astelehena, ez dago ziur atzotik egun oso bat pasatu den ala ez, euria berdin-berdin dator goitik behera. Lanari ekin dio eta ez du beste ezer pentsatu iluntzera arte.

Unatuta heldu da etxera. Zerbeza hotza edan eta ezer jateko astirik barik logelara joan da. Pertsiana bajatzen dagoela giroak jaso egin duela ikusi du, oskarbi dagoela zerua. Hiriko argiek ez dute larregirik uzten, baina izarren bat edo beste nabari da ilunetan.

Pertsiana bajatu eta ohera sartu da. “Bihar esnatzean zerua urdin balego mundua aldatu egingo litzateke. Akabo meteorologoez zekiten guztia, lankidea isildu egingo litzateke behingoz...” pentsatu du lokartu aurretik eta barre imintzio bat egin dute ezpainek, ondo jakitun zeruaren kolorea ez dela aldatzen, ametsetan dagoela jadanik.

TXOKOLATE BELTZAREN ONURAK

Eider Perez

Digest aldizkariaren arabera, txokolate beltzeko ontza batek bizitza luza diezazuke.

Kalkuluak ondo egin baditut,

bi egun barru hilezkorra izango naiz.

itu